

הנני שולח שאלות ששאלתי בס"ד את מו"ר מרן שר התורה רבינו הקדוש הגר"ח קניבסקי שליט"א, על פירושו 'תיבת נח' על ספר 'מדרש נח' שיצא לאור לפני כחמש שנים, עם תשובות ממרן שליט"א, לזיכוי הרבים, ואשמח להערות. -

[ואי"ה יודפס בהמשך השנים עם כל התשובות שנקוה להשי"ת שיזכנו להדפיסם עם ביאורים, וכעת הנני אוזח בלימוד התשובות שעל מסכתות הש"ס וכבר כתבנו ביאורים בעיון על כאלף התשובות שעל מסכתות ברכות שבת עירובין פסחים שקלים יומא ראש השנה סוכה ותחילת ביצה, (ועדיין יש להשלים ביאורים לתשובות שעל שאר מסכתות) ביצה, וכן עוד על ברכות ושבת, וכן תענית מגילה מו"ק וחגיגה, ועל שאר מסכתות הש"ס זעיר פה וזעיר שם, סה"כ כמה וכמה מאות תשובות, וכן על מאות תשובות נוספות שעל התנ"ך והלכה ומדרשים ותפילה. זהו מלבד הספרים תשובות הגר"ח ב' חלקים שהדפסנו בס"ד בשנת תשע"ג].

זה החלי בעזרת צורי:

ש. בביאור תיבת נח עמ' א' איתא מספר הישר, ולמך אביו קרא לו מנחם כו' ואע"ג כו' ומבאר במדרש דשם זה ניתן לו ע"י סבו מתושלח ומשום כיבוד אב הרגיל למך לקרוא לו נח כשם שקראו אביו כו', ע"כ.

וחשבנו לשאול ממה דאיתא גם בספר הישר, והובא להלן עמ' ט', 'ולמך אבי נח מת בימים ההם כי לא הלך בדרכי אביו בכל לבבו וימת' כו', דכיון שלא הלך בדרכי אביו בכל לבבו איך יתכן שעשה כזה כיבוד אב גדול לוותר על השם שקרא לבנו ולקרוא לו בשם שאביו הסבא נתן. [או לשאול, איך קאמר שלא הלך בדרכי אביו בכל לבבו והרי מצינו שכיבד את אביו באופן של וויתור גדול למען כיבוד אב¹].

עוד צ"ב למה מת והרי בכיבוד אב כתיב למען יאריכון ימך.²

עוד צ"ב למה נענש אביו שבנו מת בחייו כי נמצא שלמך אבי נח מת בחיי אביו מתושלח, שהרי מתושלח נפטר ז' ימים קודם המבול ממש כדפרש"י בחומש.

ת. נמצא לו זכות שהאריך ימים יותר מכל העולם אבל בנו הוא בכלל העולם.

ש. תיבת נח עמ' ב'. ויהי כל איש כו' י"ל דאין זה עונש עבורם אלא זהו רצונם שלא יראו את הרעה הבאה על העולם [כדאמרינן בבבא קמא ס' א' טיבותא היא לגבייהו דכתיב כי מפני הרעה נאסף הצדיק], ע"כ.

חשבנו לשאול למה כתב מרן שליט"א אלא זהו 'רצונם' ולא כתב מרן שליט"א אלא זהו 'טובתם' והיינו שלא רצו אלא זה נעשה להם כי זה טובתם, (ושמא לכן הא דהביא מרן שליט"א מבב"ק

¹אולי אי"ז ק', שהרי מצינו כמו כן בעשיו הרשע, וכ"ש כאן שהיה טוב ממנו.

²אולי אי"ז ק', כי לכאורה נחשב שכן האריך ימים, כי מת חמש שנים קודם תחילת המבול, כמובא במדרש נח להלן עמ' ט', ומשא"כ כל אלו הצדיקים שמתו קודם המבול כדי שלא יראו ברעה מתו ק"כ שנים קודם המבול כמובא במדרש נח להלן עמ' ד', ונמצא א"כ שהאריך ימים יותר על כולם שחי עד ה' שנים קודם המבול. [אך צ"ב דלהלן עמ' ד' איתא שמתו ק"כ שנה קודם המבול ואילו להלן עמ' ט' איתא שמתו ה' שנים קודם המבול, ואם ניישב דיש חילוק בין כל האדם אשר מלאו אחרי ה' הנזכר בעמ' ד' שמתו ק"כ שנה קודם, לבין כל בני האדם אשר ידעו את ה' הנזכר בעמ' ט', יתכן דעדיין נצטרך ליישוב אחר גבי למך, ועי' בפנים השו"ת].

'טיבותא' היא לגבייהו הביא זה בסוגריים והאם אכן זה הטעם. אך מ"מ יש לשאול למה פירש מרן שליט"א דכאן זהו רצונם ממש ולא שאין זה רצונם רק טובתם וכנ"ל).

ת. היינו הך.

ש. תיבת נח עמ' ב'. כי מאת ה' היתה זאת להם לבלתי הראותם את הרעה אשר דבר לעשות להם. ולכא' צ"ל: אשר דבר ה' על בני האדם, כי התיבות אשר דבר לעשות להם קאי אדלעיל מיניה.

ת. היינו הך.

ש. תיבת נח עמ' ב'. משמע מדברי המדרש שאילו היו הצדיקים חיים היו רואים את המבול ולא היו מצילים על דורם והא דאמרינן בפרשת סדום שאברהם לא ביקש על פחות מעשרה כי אמר דור המבול היו ח' נח ובניו ונשיהם ולא הצילו משמע שאם היו יותר היו מצילים כו', ע"כ.

יש לשאול איך חם נמנה בתוך השמונה, והרי חם לא הלך בדרכי ה' גם קודם המבול וכל מה שניצל מהמבול לא היה בזכותו אלא בזכות אביו משום שהיה קטן ופטור מהמצוות וכמבואר כל זה ממ"ש מרן שליט"א להלן עמ' ט' בד"ה ויגדלו הנערים. ולכא' צ"ב טובא.

ת. מצטרף.

ש. תיבת נח עמ' ב'. צריך לומר שהצדיקים בדורו של נח לא היו ראויין כל כך להציל על דורם ורק בהתייחס לרשעי הדור היו נקראים שהולכים בדרכי ה', ע"כ.

לכא' יש להוכיח זה ממה שהם לא ניצלו ורק נח ניצל, והאם נכון הוא.

ת. נכון.

ש. תיבת נח עמ' ב'. ונח מצא חן בעיני ה' ויבחר בו הוא ובניו לחיות מהם זרע על פני כל הארץ. משמע בפסוק שרק נח מצא חן בעיני ה' אבל לא בניו ונשותיהם ומה שזכו כולם להנצל היה בזכות אביהם נח שזכותו רב ובכוחו להושיעם, ע"כ.

הנה יש לדייק במש"כ מרן שליט"א: 'אבל לא בניו ונשותיהם', ולא כתב מרן שליט"א: 'אבל לא אשתו ובניו ונשותיהם', ובפשוטו הוא משום שנעמה אשת נח היתה צדקת כמותו וכמ"ש מרן שליט"א להלן עמ' ח' ד"ה וילך, אך מ"מ צ"ב דא"כ למה רק על נח כתיב ונח מצא חן בעיני ה' דהיה לומר ונח ואשתו מצאו חן בעיני ה'.

ת. אשתו כגופו ובכללו.

ש. בהנ"ל. עוד יש לדייק במש"כ מרן שליט"א: ומה שזכו כולם להנצל היה בזכות אביהם נח שזכותו רב ובכוחו להושיעם, ע"כ, דהנה להלן עמ' י"ג כתב מרן שליט"א בזה"ל, אז לקח נח את שלשת בנות אליקים בן מתושלח לבניו לנשים. בעל המדרש מלמדנו למה בחר לבניו דוקא נשים אלו כיון שהיו נכדותיו של מתושלח שהיה צדיק ונביא וגדלו בביתו ולמדו מדרכיו כו' ע"כ, ונמצא

א"כ שהיו צדיקות מצד עצמם ולמה זכו להנצל רק בזכות נח והרי היו צדיקות גדולות שלמדו מדרכיו של מתושלח שהיה צדיק ונביא.

ת. לא כמוהו.

ש. תיבת נח עמ' ב'. ובא תלמיד אחד כו' אליהו הנביא רצה להדגיש לו ששאלת התלמיד היתה כשאלת בן את אביו כו', ע"כ.

ולכאור' תיבת לו היא טעות סופר, כי למי הכוונה 'לו'. ואולי היה צ"ל: אליהו הנביא רצה להדגיש ששאלת התלמיד היתה לו כשאלת בן את אביו כו'.

ת. נכון.

ש. מדרש נח עמ' ג'. וכן עד נח. בספר ארחות יושר הביא מרן שליט"א דברי הספרי שכמו שהבן מתנהג עם אביו כמו כן בנו מתנהג עמו אח"כ, והנה לכאור' כאן נתחדש יותר, והוא, שכמו שהתנהג עם סבו כמו כן נכדו התנהג עמו, [דכל אחד אמר דמדין גמילות חסדים אינו מחוייב לסבו יותר מלאחרים כמ"ש מרן שליט"א בביאור תיבת נח ד"ה אמרו]. (ואם היא ראייה נכונה לכאור' קצת יש להעיר למה אמרו כן בספרי רק לענין בן עם אביו ולא גם לענין נכד עם סבו).

ת. בני בנים הרי הם כבנים (קדושין ד' א').

ש. תיבת נח עמ' ג'. אמרו לאנוש עבוד את אבי אביך אמר להם אנוש אין אני חייב בו. כי חשב אנוש שמצד כיבוד אב הוא חייב בכבוד אביו לזונו ולפרנסו אבל בכבוד סבו אינו חייב וחייך קודמין כו', ע"כ.

הנה במש"כ מרן שליט"א: כי 'חשב' שמצד כיבוד אב כו', יש לדייק למה לא כתב מרן שליט"א: כי מצד כיבוד אב הוא חייב כו', ומהו הלשון 'חשב'.

וחשבתי לומר דמרן שליט"א דייק הכי בכוונה, כי מה שיש חיוב לזון ולפרנס אביו הוא משל אב כמ"ש כיבוד אב משל אב, ולכן לא כתב מרן שליט"א כי מצד כיבוד אב הוא חייב בכבוד אביו לזונו ולפרנסו, כי אליבא דאמת אינו חייב לזונו ולפרנסו משל עצמו.

ת. כ"ש אבי אביו.³

ש. תיבת נח עמ' ג'. וכן עד נח. והא דחננוך ומתושלח שהיו צדיקים גמורים לא עבדו את אבי אביהם כמו שעשה נח כי חשבו שאינם זקוקים להם, ע"כ.

ובמש"כ מרן שליט"א: כי חשבו שאינם זקוקים להם, לכאור' יש לשאול איך הסתמכו על מה שחשבו, דלכאור' היה להם לבדוק דבר זה אם באמת זקוקים להם אם לאו, והיאך סמכו רק על מה שחשבו.

³מרן שליט"א חשב ששאלת למה באמת הי' טענה עליהם הרי הם צדקו, ולזה השיב כי מה שחשב על אביו כ"ש על אבי אביו. הגר"ש קניבסקי שליט"א.

ת. הי' פשיטא להו.

ש. בהנ"ל. האם י"ל כך, דחנוך ומתושלח עסקו בתורה ותורה מתשת כוחו של אדם ומפני כך באמת לא יכלו לעזור לאבי אביהם, וחנוך ומתושלח חשבו ששאר הבנים והבנות שנולדו [כמפורש בחומש שנולדו לכאן] עוד בנים ובנות] ראו איך שתש כוחם מעסק התורה וודאי הם מסייעים לאבי אביהם במקומם, לכן 'חשבו' שוודאי אינם זקוקים להם. והיינו דזהו הביאור במ"ש מרן שליט"א 'כי חשבו שאינם זקוקים להם'.

ת. אולי (אבל א"צ לכך).

ש. תיבת נח עמ' ג'. ולא עוד אלא היה יוצא וממחה בדברים כל אותן מאה ועשרים שנה עד שלא בא המבול. אע"ג דלקמן איתא שאף מתושלח היה קורא וממחה בבני דורו כל אותן שנים מ"מ לא היו בני דורו מתחשבים בדבריו כמו שהחשיבו את נח ולפיכך תלו את המחאה בנח, ע"כ.

ולכאור' יש לשאול דבשלמא אם מתושלח לא היה ממחה כראוי כמו נח אז הוה ניחא לומר דלכך המחאה תלויה רק בנח, אבל כיון שלא נזכר כן ואדרבא מבואר שעשה כנח ממש כמ"ש להלן עמ' ד' וידברו נח ומתושלח כו' וביאר מרן שליט"א שם הקהילו קהלות כו', למה מה שבני הדור לא החשיבו את מתושלח כמו נח זה מחסר ממתושלח כדי כך שהמחאה כבר לא נזכרת גם על שמו של מתושלח.

ת. בתרי זימני לא הוי חזקה.

ש. בהנ"ל. שוב חשבתי דשמא לכן דייק מרן שליט"א לכתוב: ולפיכך 'תלו' את המחאה בנח, ולא כתב מרן שליט"א: ולפיכך 'נתלית' המחאה בנח. דלכאור' היה צ"ל 'נתלית' ומהו 'תלו', דמי הם אותם ש'תלו', אלא דמרן שליט"א ר"ל בזה, ד'בני הדור' תלו את המחאה בנח מאחר שהם החשיבו את נח יותר, וכיון דבני הדור תלו את המחאה בנח לכן זה נזכר רק ע"ש נח. ומה שכותבים לנו על פי מחשבתם של בני הדור ולא על פי האמת שמתושלח גם מיחה בהם, כי מספר המציאות שהיתה שבני הדור תלו את המחאה בנח. והאם זהו כוונת מרן שליט"א.

ת. נכון.

ש. מדרש נח עמ' ד'. ויהי מקץ ימים רבים ושנים עד ארבע מאות ושמונים שנה לחיי נח כאשר תמו כל בני האדם כו'. יש לדקדק מהו ויהי מקץ 'ימים רבים ושנים', שהרי ממת' שמת ירד עד כאן היו בסה"כ קי"ד שנים וכיון שבזמן ההוא מספר שנים כזה היה נחשב לזמן מועט [וכמבואר נמי לעיל בביאור תיבת נח בד"ה מפני מה] איך שייך לומר על זה מקץ ימים רבים ושנים.

ת. אנשים חשבו כן.

ש. תיבת נח עמ' ד'. וגם כל האדם אשר מלאו אחרי ה' מתו בימים ההם טרם ראותם את הרעה אשר דבר ה' לעשות בכל הארץ. ויש ליתן טעם מדוע נח שהיה צדיק נשאר בעולם לראות בחורבנו

ומ"ש משאר הצדיקים שמתו קודם שתבא הרעה ויש לומר כיון דנח שם אל לבו לשוב אל ה' בכל לבו ונפשו חס עליו השי"ת והעמידו להציל את העולם, ע"כ.

עלה ברעיוני בס"ד לבאר דברי מרן שליט"א כאן כך, דהנה לעיל עמ' ב' כתב מרן שליט"א בד"ה כי בזה"ל, צריך לומר שהצדיקים בדורו של נח לא היו ראויין כל כך להציל על דורם ורק בהתייחס לרשעי הדור היו נקראים שהולכים בדרכי ה' ע"כ, ולפי"ז שאלת מרן שליט"א כאן היא, דכיון שהצדיקים ההם שמתו קודם שתבוא הרעה כדי שלא יראו ברעה הם זכו לכך אפילו שהם לא היו צדיקים גדולים כמו נח שהרי לא היה בכוחם להציל על הדור ורק בהתייחסם לרשעי הדור היו נקראים שהולכים בדרכי ה', א"כ למה נח שהיה צדיק גדול מהם [שהיה בכוחו להציל על הדור אם היו עוד ב' צדיקים כמוהו והיו עשרה שמצילים על הדור] לא זכה שלא לראות בפורענות. וע"ז מיישב מרן שליט"א, דהזכות להציל את המשך קיום העולם הוא גובר על הענין שלא לראות בחורבנו של עולם, ומה שהשי"ת בחר בכך דווקא בנח ולא בצדיקים ההם, הוא משום שנח שם לבו לשוב אל ה' בכל לבו ונפשו (והל' 'בכל לבו ונפשו' שכתב מרן שליט"א כאן לכאור' הוא על פי הא דאיתא להלן עמ' ט' גבי למך אבי נח שמת חמש שנים קודם המבול, כי לא הלך בדרכי אביו 'בכל לבבו' [ולבבו היינו לבו ונפשו]) ומשא"כ הם לא שמו אל לבם לשוב אל ה' בכל לבם ונפשם כמו נח, וכלמך אבי נח שמת קודם מפני זה וכו"ל.

ת. אמת.

ש. תיבת נח עמ' ה'. בא וראה כו'. והא דבאמת הגזל חמור יותר מכל העברות שחטאו אנשי דור המבול משום שהוא חטא שבין אדם לחבירו ומצינו דאף יום הכפורים אינו מכפר על חטאים שבין אדם לחבירו, ע"כ.

חשבנו לדברי מרן שליט"א כאן אתי שפיר מה שתקנו אנשי כנסת הגדולה להתפלל 'למען נחרל מעשך ידינו' דווקא ביום הכפורים.

ת. יפה.

ש. בהנ"ל. הנה משמע שאף שדור המבול גזלו וחמסו זה מזה, מ"מ להרע לא רבו והיו שלימים זה עם זה שהרי כולם יחד לעגו לנח על שהוכיחם ועל שבנה התיבה וכן כשנכנס נח לתוכה כולם יחד לעגו לו, והרי לנו שלענין להרע לא רבו זה עם זה והיו בדעה אחת, ולפי"ז מסתבר גם שלא היה איכפת להם מה שגזלו זה מזה, ואולי גם מפני שבלא"ה כל אחד ואחד גזל מזולתו, והנה לפי"ז לכאור' היה מקום לומר דלא היו צריכין להיענש על הגזל ועכ"פ שלא הגזל הוא יחתום את גזר דינם, ואעפ"כ מצינו כאן דנחתם גזר דינם על הגזל, ולדברי מרן שליט"א שחטא הגזל הוא היה החטא החמור שלהם מפני שהוא חטא שבין אדם לחבירו חזינן עד כמה חמור הוא עבירות שבין אדם לחבירו, שאף שכביכול אין מקפידין זה על זה בגזל אפי"ה הוא חטא שבין אדם לחבירו.

ת. ודאי הקפידו ורבו.

ש. תיבת נח עמ' ה'. תנא דבי רבי ישמעאל אף על נח נחתך גזר דין אלא שמצא חן בעיני ה'. אע"פ שהתורה מעידה על נח שאיש צדיק היה מ"מ אילולי שמצא חן בעיני ה' לחוס עליו ולהצילו היה נענש גם הוא מפני שלא מיחה כפי יכולתו והיה יכול למחות בהם יותר, ע"כ.

ויש להבין הכוונה אלא שמצא חן בעיני ה', שהרי כיון שלפי מעשיו [והיינו שלא מיחה ככל יכולתו] היה נענש, א"כ למה באמת מצא חן בעיני ה' [והרי אין משוא פנים לפני ית"ש].

ת. שהתנהג בענווה.

ש. בהנ"ל. ועוד צ"ב, דאילו כאן כתב מרן שליט"א 'היה נענש גם הוא מפני שלא מיחה כפי יכולתו' כו' ואילו לעיל עמ' ד' כתב מרן שליט"א 'ויש לומר כיון דנח שם לבו לשוב אל ה' בכל לבו ונפשו חס עליו השי"ת והעמידו להציל את העולם'.

[והאם י"ל דהכוונה היא דגבי עצמו שב אל ה' בכל לבו ונפשו ואילו גבי הדור לא מיחה כפי יכולתו].

ועוד י"ל, דמ"ש מרן שליט"א לעיל זה רק להסביר למה הוא היה יותר טוב משאר צדיקי דורו והוא שהוא שב אל ה' בכל לבו ונפשו ומשא"כ שאר צדיקי דורו לא שבו אל ה' בכל לבם ונפשם, אבל עדיין לא נתבאר בכך שהוכיח כפי כל יכולתו].

ת. שניהם נכונים.

ש. תיבת נח עמ' ה'. כי אתא רב דימי כו' עי"ז נאבדו דרכם ונשכחים מן העולם, ע"כ.

לכאור' ה' צ"ל: עי"ז נשכחים מן העולם ונאבדים דרכם, וכפי שכתב מרן שליט"א בסוף הדיבור הבא להלן עמ' ו' בזה"ל, יעלמו מן העולם ותשכח דרכם הרעה, ע"כ, ושמא ט"ס הוא.

ת. היינו הך.

ש. מדרש נח עמ' ו'. דרש רבא כו' אמרו לו זקן תיבה זו למה כו'. צ"ב דהא אז עדיין לא היה זקנה, שהזקנה התחילה רק מאברהם אבינו שביקש את הזקנה ומהו אמרו לו 'זקן' תיבה זו למה.

ת. זקן שקנה חכמה.

ש. תיבת נח עמ' ו'. אם מבול של אש יש לנו דבר אחר ועליתא שמה, ע"כ, בפנים הספר איתא, ועליתה בה"א.

ת. תקנתי.

ש. תיבת נח עמ' ז'. אמרו אם מי המבול יביא עלינו הרי אנו גבוהי קומה ואין המים מגיעים עד צוארינו. בטיפשותם חשבו שיוכלו להתחכם והמבול לא ישפיע עליהם להשמידם כי הם גבוהי קומה ועל ילדיהם לא פחדו כיון שהם חשבו למנוע עצמן מפריה ורביה ולא יולידו ילדים ואין להם ממה לחשוש, ע"כ.

הנה מש"כ מרן שליט"א ועל ילדיהם לא פחדו כיון כו' לכאור' למה צריך לטעם אחר, והרי היה אפשר לומר שהוא אותו הטעם והיינו מהטעם שהם גבוהי קומה והוא לפי מה דאיתא במדרש (שמעתי שיש כזה מדרש) שבעת לידתם כבר היו ענקיים.

ת. איני זוכר כזה מדרש.

ש. בהנ"ל. הכוונה היא למדרש רבה פרשת נח סי' ל"ו אות א' דאיתא שם כך: 'ישלחו כצאן עויליהם אמר ר' לוי בערביא צוחין לינוקא עוילה וילדהון ירקדון כאלין שדיא כו' כשהיתה אחת מהם יולדת ביום היתה אומרת לבנה צא והבא לי צר לחתוך טבורא בלילה היתה אומרת לבנה צא הדלק לי נר לחתוך טבורא דילך עובדא הוה בחדא איתתא דילידת בלילה אמרה לבר אזיל אדליק בוצינא דנקטע שורך נפק ופגע ביה שידא שמדון אמר ליה זי לגלוג לאמך דקרא תרנגולא ואלמלא דקרא תרנגולא הוינא מחי יתך וקטליתך אמר ליה זיל את גלוג לאמך דלא קטעת אמא שורי דאלמלא דקטעתיה הוינא מחי יתך וקטיל יתך כו', ע"כ. וכתב בפ"י עץ יוסף וז"ל 'ישלחו כצאן עויליהם מיד שיולדים עומדים והולכים כצאן עכ"ל.

והנה באמת לא איתא בהדיא שנולדו ענקיים אמנם עכ"פ משמע שנולדו כבר גדולים כמ"ש בעץ יוסף וכנ"ל וגם חזקים שהרי הי' יכול להרוג את שידא שמדון אם לא הי' עדיין מחובר בטבור אמו וכנ"ל. וכיון שכן לכאור' עדיין קצת צ"ב.

ת. היינו הך.⁴

ש. בהנ"ל. מלשון מרן שליט"א שכתב 'כיון שהם חשבו למנוע עצמן מפריה ורביה' כו' משמע שרק חשבו למנוע עצמן מפו"ר אבל באמת לא מנעו, וצ"ב שבפנים המדרש מבואר שאכן מנעו עצמן מזה.

ת. בסוף ירד המבול.

ש. מדרש נח עמ' ח'. ונח בן למך חדל לקחת אשה להוליד בנים כי אמר אך הנה ה' משחית את בני האדם מעל הארץ למה לי בנים. ומ"ש כי אמר כו', לכאור' צ"ב שהרי עד היות נח בן ת"פ שנים לא ידע שיהיה מבול, וכמבואר לעיל עמ' ד' שרק בהיות נח בן ת"פ ה' אמר לנח ולמתושלח שיהיה מבול ויתריעו לכל הבני אדם, וכיון שכן למה לא נשא אשה עד היותו בן ת"פ, ובשלמא מה שלא נשא אשה מגיל ת"פ [עד היותו בן תצ"ח כדאמר הכא להלן] ניחא הטעם כי אמר כו', אבל עד היותו בן ת"פ שעדיין לא נאמר לו על המבול למה לא נשא אשה. וצ"ב.

ת. לא מצא אשה הראוי' לו.

ש. מדרש נח עמ' ח'. וילך נח ויקח אשה ויבחר את נעמה בת חנוך והיא בת חמש מאות ושמונים שנה ונח בן תשעים ושמונה שנה וארבע מאות שנה בקחתו את נעמה לאשה. הנה נמצא מבואר כאן שרק י"ח שנה אחר שנתבשר על המבול [כשהיה בן ת"פ כדלעיל עמ' ד'] אמר לו ה' לישא אשה, ואף שהשי"ת השאיר אותו כדי שיהיה המשך קיום לעולם אעפ"כ לא נשא אשה עד שנצטוו ואפי' שכבר ראה שמתקרב מועד המבול [ששנתיים אחר שנשא אשה כבר הגיע מועד המבול], וקצת צ"ב למה המתין מאחר שנשאר כדי שיהיה המשך קיום לעולם, [ולא מסתבר שכשנצטוו להזהיר את הדור, לא ידע שהוא ישאר], ולכאור' צ"ל דעשה כן משום שחשש שאם ישא אשה מיד

⁴לכאור' הכוונה היא, שהתשובה היא כהתשובה הקודמת, והיינו שאין כזה מדרש כי גם במדרש שהבאנו לא כתוב בהדיא שנולדו כשהם מיד ענקיים.

בהיותו בן ת"פ כשנתבשר על המבול שיהיה בעוד ק"כ שנה, ילדיו יהיו במבול יותר מגיל מאה, ושמא לא יזכו להישאר, כי עד מאה לא היו בר עונשין כדפרש"י בחומש (בראשית ה' ל"ב), וכמו שהיה באמת שחם לא היה ראוי להישאר ורק משום שהיה קטן נשאר כמ"ש מרן שליט"א להלן עמ' ט' בד"ה ויגדלו. ועוד י"ל דרצה להיות מצווה ועושה ולכן המתין לציווי השי"ת.

ת. לא מצא הראוי לו.

ש. בהנ"ל. עוד נתבאר כאן דאשת נח היתה מבוגרת ממנו בשמונים ושנים שנים, ולכאור' למה לקח אשה מבוגרת כזאת והרי עי"כ צריך להגדיל הנס שתוכל להוליד בגיל כה מבוגר.

ת. יכלו להוליד תמיד.

ש. בהנ"ל. האם יש ללמוד מכאן דאפשר לקחת אשה מבוגרת מהאיש [וגם בהפרש שנים גדול מאד].

ת. נכון.

ש. בהנ"ל. אם כן, האם זה דווקא באופן שלא מוצא אשה אחרת מתאימה לו. [שאולי זה היה הטעם אצל נח, וא"כ יש ללמוד מזה].

ת. נכון.

ש. בהנ"ל. הנה אביו של נח וכן אביה של נעמה, שמות שניהם היה למך, ולכאור' חזינן מזה דאין קפידא כלל שיהיו ב' המחותנים עם אותו שם. וצ"ב למה שידוע מצוואת רבי יהודה החסיד זצוק"ל שיש בזה קפידא.

ת. אם לא הי' אחרת הראוי' לא הקפיד.

ש. מדרש נח עמ' ח'. ונח בן חמש מאות ושנים שנה בלדת נעמה את שם. נ.ב. כ"כ רש"י בע"ז ט' א'.

ת. מה קשה לך.⁵

ש. תיבת נח עמ' ח'. ויאמר ה' לנח כו' ואתה ובנך אתך כו'. בפנים המדרש איתא ואתה 'ובנך'.

ת. ובנך.⁶

⁵ כתבנו זה שאולי מכאן מקורו של רש"י, אך לא כתבנו זאת שוב למרן שליט"א שלא להטריח.

⁶ מרן שליט"א ניקד ב בקמץ נ בסגול.

ש. תיבת נח עמ' ח'. וילך נח ויקח אשה ויבחר את נעמה בת חנוך. בפרשת בראשית כתיב ואחות תובל קין נעמה וכתב רש"י נעמה היא אשתו של נח וא"כ היתה בתו של למך מ"מ בני בנים הרי הם כבנים ולפיכך נקראת בתו של חנוך כי היתה צדקת כמותו, ע"כ.

והיינו דאצל כל אחד נימא בני בנים כבנים ונקרא אותו ע"ש סבו, וע"ז כתב מרן שליט"א 'כי היתה צדקת כמותו' שדווקא מפני שהיתה צדקת כמותו לכן נתייחסה לסבא שלה ולעולם לא בכל פעם שייך לומר בני בנים כבנים.

גם יש לציין כאן שכעין זה כבר כתב מרן שליט"א גם לעיל עמ' א' בתיבת נח בד"ה וילך בדרכי מתושלח אביו כו'.

ת. היינו הך.

ש. מדרש נח עמ' ט'. ולמך אבי נח מת בימים ההם כו' וימת בשנת חמש ותשעים שנה וחמש מאות שנה לחיי נח כו' וגם כל בני האדם אשר ידעו את ה' מתו כלם בשנה ההיא טרם הביא ה' את הרעה על בני האדם. הנה כאן נתבאר שבנה"א אשר ידעו את ה' מתו חמש שנים קודם המבול, וצ"ב דהא לעיל עמ' ד' איתא, וגם כל האדם אשר מלאו אחרי ה' מתו בימים ההם טרם ראותם את הרעה אשר דבר ה' לעשות בכל הארץ ויהי מקץ ימים רבים ושנים עד שנת ארבע מאות ושמונים שנה לחיי נח כאשר תמו כל בני האדם אשר מלאו אחרי ה' למות מקרב בני האדם וישאר אך מתושלח בימים ההם ויאמר ה' אל נח ואל מתושלח כו' כה אמר ה' הנני נותן לכם מועד עשרים ומאת שנה אם שוב תשובו כו', ע"כ, והרי לנו שכבר תמו למות ק"כ שנים קודם המבול ואילו כאן איתא שתמו למות רק ה' שנים קודם המבול וכמ"ש 'בשנה ההיא' כו' וכנ"ל [והיינו בשנה ההיא שלמך אבי נח מת כדאמר שם], וצ"ב טובא.

ת. רובן מתו ונשארו קצת.

ש. בהנ"ל. האם י"ל דיש חילוק בין בני האדם אשר 'מלאו אחרי ה'' [דלעיל עמ' ד'] שהם מתו ק"כ שנה קודם [שזה יותר מעלה כי לא נודע להם כלל על המבול ולא היו בצער על קרוביהם], לבין בני האדם אשר 'ידעו את ה'' [הנזכר כאן עמ' ט'] שהם מתו רק ה' שנים קודם המבול.

ואם י"ל כן, יש לשאול מה הכוונה 'מלאו אחרי ה'' ומה הכוונה 'ידעו את ה''. [ומה הכוונה אשר הלך בדרכי ה' הנזכר במדרש נח לעיל עמ' ב'].

[ולפי הכוונה בכל דבר ודבר אולי נוכל להבין למה אלו מתו ק"כ שנה קודם ואלו מתו ה' שנים קודם].

ת. אלו ידעו ואלה קיימו.

ש. בהנ"ל. האם י"ל, דאחר שמתו בני האדם אשר מלאו אחרי ה' ק"כ שנה קודם המבול, נולדו בתוך קט"ו שנים אלו שקודם המבול בני אדם אשר ידעו את ה'.

[אך לכאורה דוחק לומר כן כי למה יביאם ה' לעולם בשביל לקחתם ודומיא נח שלא נשא אשה כדי שלא ימותו כמ"ש מרן שליט"א בעמ' ח' בתיבת נח ד"ה ויאמר].

ת. א"צ לכך.

ש. מדרש נח עמ' ט'. בעת ההיא אמר ה' אל נח ואל מתושלח לאמר עמדו וקראו באזני כל בני האדם את כל הדברים אשר דברתי אליכם בימים ההם. האם הכוונה כך: בעת ההיא פי' חמש שנים קודם המבול אחר מיתת למך אבי נח וכל בנה"א אשר ידעו את ה', ה' אמר לנח ומתושלח שיחזרו לקרות באזני כולם את מה שה' צוה להם לומר בימים ההם פי' ק"כ שנה קודם המבול והיינו לפני קט"ו שנה.

ת. אמת.

ש. תיבת נח עמ' ט'. ולמך אבי נח כו'. והא דמתו כולם חמש שנים קודם המבול שהיה בשנת שש מאות לחיי נח כדי שיספיקו להספידם כראוי להם, ע"כ.

ולכאור' צ"ב שהרי היו רשעים ואיך בדיוק במצות ההספד הקפידו לקיים, ולא עוד אלא 'כראוי להם' שהרי אפי' דורו של יהושע בן נון לא הספידו כראוי את יהושע מפני שעסקו בארץ וכ"ש כאן שהיו רשעים.

ת. עשו תשובה.

ש. בהנ"ל. האם י"ל, דלכך דייק מרן שליט"א לכתוב: כדי שיספיקו כו', והיינו שהשי"ת עשה כן כדי שיספיקו להספיד כראוי להם, אבל באמת לא עשו כן כי לא היו צדיקים. [אבל זה דוחק כי כיון שלפני השי"ת היה גלוי וידוע שלא יספידו למה לקחם מן העולם ה' שנים קודם].

ת. כנ"ל.

ש. בהנ"ל. בעצם מ"ש מרן שליט"א מתבאר דכדי להספיד כראוי צריך חמש שנים ולכאור' יש לשאול מנין זאת, ולמה בפחות מחמש שנים אין זה הספד כראוי.

ת. היו הרבה ולא הספיקו.

ש. בהנ"ל. האם י"ל, דאצלם שחיו מאות שנים, חמש שנים זה כמו לדידן י"ב חודש. ואם כן, צ"ב איך הוא החשבון.

ת. לפי הענין.

ש. תיבת נח עמ' ט'. ואתה קח לך עצי גופר והלכת אל מקום פלוני אלמוני ועשית לך תיבה גדולה והעמדת אותה במקום ההוא. לא שנצטווה נח לעשות התיבה דוקא במקום מסויים אלא הקב"ה הראה לו מקום ששם יצליח להקים התיבה כפי תכניתה ושם יוכל להנצל מן המבול ע"י התיבה, ע"כ.

ולכאור' יש לשאול מהא דאיתא להלן עמ' י"ב, ויקם נח ויעש את התבה במקום 'אשר צוהו ה' כו'.

ת. במקום, כאשר צוהו ה'.

ש. מדרש נח עמ' י'. ובחרת לבניך שלש נערות מבנות האדם והיו לבניך לנשים. הנה זה נאמר לנח חמש שנים קודם המבול וכפי שאמר לעיל [עמ' ט'] בעת ההיא (והיינו חמש שנים קודם המבול וכנ"ל) אמר ה' אל נח כו' ובחרת כו', ואולי אף פחות מה' שנים כמ"ש שם להלן מיניה ויהי 'אחרי כן' ויאמר ה' אל נח כו' ובחרת כו', ונמצא שנשא הנשים רק אחר היותם בני תשעים, ויש לשאול למה נח לא השיאם לנשים קודם לכן והרי כל סיבת הדבר שנולדו היה כדי שהם יהיו ההמשך לקיום העולם. [ואין ליישב שחשש שמא לא ינצלו מן המבול, שהרי אם היו נולדים היו פחות מבר עונשין, כדמצינו גבי חם].

ת. דורות הראשונים היו גדולים מהר.

ש. בהנ"ל. האם י"ל שהוא כדי שילדיהם לא יהיו בצער המבול.

והאם י"ל עוד, שהמתין לציווי השי"ת כדי שיהיה גם פה מצווה ועושה.

ואם כן, האם ודווקא לגבי נח זה מצווה ועושה כי הוא נצטווה לקחת להם נשים אבל הם שלא להם היה הציווי לא היו בגדר מצווה ועושה, [או"ד דכיון שהציווי נאמר לגביהם ממילא הם בגדר מצווה ועושה].

ת. בני נח לא נצטוו על גזרה שוה.

ש. בהנ"ל. אמרי' חתן מוחלין לו על כל עוונותיו, והנה כאן היו פחות מבר עונשין, והאם נמצא כשנשא נשים לא היה להם ההיכר תימצי למחילת עוונות [שלא היו צריכין לזה].

(ונח שהתחתן כה מאוחר הרוויח מחילה של שנים הרבה מחייו).

ת. לא הי' עבירות ולא צריכין מחילה.

ש. תיבת נח עמ' י'. ובשנת ת"ק שנה לחייו נשחתה הארץ בפועל חמס הדורות והשחית כל בשר את דרכו על הארץ. אע"פ שבתורה מבואר שמאה ועשרים שנה קודם המבול כבר מלאה הארץ חמס ונח היה בן ת"פ מ"מ עיקר שחיתותם ורשעתם התחיל בשנת ת"ק לחייו נח ואז נגזרה הגזירה עליהם, ע"כ.

והיינו שנגזרה הגזירה עליהם שבעים שנה קודם שנצטווה נח להזהירם לשוב בתשובה כי הרי נצטווה להזהירם רק כשהיה בן ת"פ, ולכאור' דבר זה הוא קצת פלא.

ת. שיהי' להם זמן לחזור בתשובה.

ש. בהנ"ל. הנה בתשובות הגר"ח (מהדורת תשע"ו) שאלנו את מרן שליט"א בזה"ל: ר"ה י"ב א'. פרש"י וז"ל, שני לדין. שנגזרה גזירה עליהן בתשרי שלפניו עכ"ל, לכאור' צ"ב שהרי הגזירה כבר נגזרה מאה ועשרים שנה קודם וכמבואר בפ' נח ו' י"ד ברש"י שם. והשיב מרן שליט"א: קיום הגזירה. [וכתבנו שם לבאר תשובת מרן שליט"א בזה"ל: היינו שכל הק"כ שנה היתה הגזירה

תלויה ועומדת שמא יעשו תשובה [שהרי לכן ניתנו ק"כ שנה שמא יעשו תשובה], ועתה בר"ה שקודם תחילת המבול בפועל נחתם הגזר דין. ע"כ. ועתה, להנתבאר במש"כ מרן שליט"א בפ"י תיבת נח נמצא דמה ששאלנו בר"ה שם הוא קשה יותר והיינו שהגזירה נגזרה עליהם מאה ותשעים שנה קודם המבול והיינו מאה ועשרים ועוד שבעים הנ"ל [משנת ת"ק לחיי נח ועד שנת ת"פ לחיי נח] ולא רק מאה ועשרים שנה קודם המבול. ותשובת מרן שליט"א שם היא שכל ק"צ שנים אלו היתה הגזירה תלויה ועומדת ולא רק שכל ק"כ שנים היתה הגזירה תלויה ועומדת.

ת. היינו הך.

ש. בהנ"ל. אך בעצם מ"ש מרן שליט"א שבשנת ת"ק שנה לחיי נח נגזרה הגזירה עליהם והיינו מאה ותשעים שנה קודם המבול, לכאור' צ"ב ממ"ש רש"י הנ"ל [מגמ' סנהדרין ק"ח ב'] בפ' נח פ"ו פ"ד שהגזירה נגזרה עליהם רק מאה ועשרים שנה קודם המבול.

ת. במחשבה.

ש. תיבת נח עמ' י"א. וממנו תלמד לעשות תיבת עצי גופר. כי בבנית התיבה היו הרבה כוונות וסודות נסתרים אשר בלעדם לא היתה התיבה מועילה להנצל מהמבול ובראשונה היה צריך לידע איך וכיצד לחבר עצי הגופר כדי לבנות את התיבה בשלמותה כפי אשר נצטווה, ע"כ.

ומ"ש מרן שליט"א, ובראשונה היה צריך לידע כו' חשבתי שהוא משום מ"ש מרן שליט"א בתיבת נח להלך עמ' ט"ז בד"ה ר' אבא שלר' לוי היו חורין וסדקין בין קרשי התיבה כדי שיכנס האויר.

ת. נכון.

ש. בהנ"ל. במ"ש מרן שליט"א ובראשונה כו', לכאור' הלשון משמע דהספר רזיאל המלאך היה רק בשביל הכוונות והסודות הנסתרים כו', ובראשונה היינו לפני הסודות הנ"ל היה צריך לידע איך וכיצד לחבר את עצי הגופר כו', ומרן שליט"א כתב זה לומר דבשביל הבניה עצמה לא היה צריך להספר רזיאל המלאך ורק לכוונות והסודות הנסתרים היה צריך לו. האם זה נכון. או"ד הכוונה שהדבר הראשון שלמד מהספר רזיאל המלאך הוא לידע איך וכיצד לחבר את עצי הגופר כו', ואח"כ למד מהספר רזיאל המלאך את הכוונות והסודות הנסתרים כו'. ולכאור' צד בתרא הוא הנכון כי ביאור מרן שליט"א קאי עמ"ש ברזיאל המלאך 'וממנו תלמוד לעשות תיבת עצי גופר'.

ת. תפוס לשון ראשון.

ש. בהנ"ל. כי בבנית התיבה כו'. אולי הוא ט"ס וצ"ל: בבניית.

ת. היינו הך וחס הניקוד בבנית.⁷

⁷צ"ל וחסר. ותחת י ניקד מרן שליט"א בפתח.

ש. תיבת נח עמ' י"א. אז פתח פיו ברוח חכמה ובתבונה ויברך את ה'. המתין נח להודות ולברך את ה' עד לאחר המבול ללמדנו כי אין להודות על הנס עד שעברה הצרה ונסתיים הנס, ע"כ.

ולכאור' הוא כהמבואר בדין ברכת הגומל באור"ח סי' רי"ט ומשנ"ב ס"ק א'.

אך צ"ב דמלשון ספר רזיאל המלאך משמע שפתח פיו להודות קודם שנגמר הנס כמ"ש ויסגור ה' בעדו ויהי המבול ארבעים יום וארבעים לילה אז פתח פיו ברוח חכמה כו', ולכאור' כל זמן שעדיין לא יצא מהתיבה חי ושלם עדיין לא עברה הצרה ובפרט להא דאיתא להלן עמ' כ"ה במדרש נח, ותלך התבה על פני המים ותהפך על פני המים הלך והפוך הנה והנה ויתהפך כל החי אשר בה כהפוך את הנזיר בסיר ויהי צער גדול לכל היקום אשר בתבה והתבה חשבה להשבר וכו' וכו'. ולכאור' צ"ב.

ת. הי' בטוח שיתקיים כיון שהוא ניצל.

ש. תיבת נח עמ' י"א. ומרוב שכל שהשכיל עם הספר הזה היה יודע אם יום אם לילה. אע"ג דאמרינן דכל שנת המבול לא שמשו המאורות וממילא לא היה יום ולא לילה מ"מ היה צריך נח לידע מתי זמני יום ומתי לילה כדי שידע מתי להתפלל שחרית מנחה וערבית, ע"כ.

ויש לשאול שהרי קודם אברהם יצחק ויעקב עדיין לא נתקנו התפלות שחרית מנחה וערבית.⁸

ת. מסברא בודאי התפלל.

ש. בהנ"ל. קצת צ"ב למה צריך לטעם זה, שהרי להלן עמ' ט"ז הביא מרן שליט"א בתיבת נח בד"ה ומה, ירושלמי שהוצרך לידע מתי יום ומתי לילה כדי להאכיל החיות כ"א בזמנה.

ת. זה טעם יותר נכון.

ש. מדרש נח עמ' י"ב. בשנת חמש מאות וחמש ותשעים שנה החל נח לעשות את התבה כו' ויעש את התבה חמש שנים כאשר צוהו ה'. צ"ב דברש"י נח ו' י"ד פירש [מגמ' סנהדרין ק"ח ב'] דעסק בבניית התיבה ק"כ שנים. [ולהלן מדרש נח סוף עמ' י"ד איתא ר' תנחומא אומר חמשים ושנים שנה עשה נח בתיבה כדי שישוכו בתשובה כו']. ואם הם מדרשים חלוקים צ"ב במה נחלקו.

ת. עיקר המצוה התחיל תיכף ק"כ שנה קודם, והגיד האמת שבנית התיבה חמש שנה.

ש. תיבת נח עמ' י"ב. ותנח התיבה בחודש הזה על הרי אררט. והדגיש בעל המדרש בחודש הזה כיון דהחודש גרם שיסתיים המבול ותנוח התיבה וכל אשר בה, ע"כ.

יש לשאול מה הכוונה כיון דהחודש גרם, דאיך הוא גרם, ועוד למה הוא היה צריך להיות הגורם, ועוד שהרי המבול הסתיים מפני שכך גזר השי"ת ומה שייך לומר שהחודש גרם שיסתיים. וצ"ב הכוונה.

⁸ עוד צ"ב איך התפלל שם והרי היה שם ריח לא טוב, וכדלהלן עמ' כ"ט במדרש נח ו' צדוק אומר כו' כי עיפה נפשי מריח אריות ודובים ונמרים כו'.

ת. הקב"ה עשה שיגיע הזמן שיסתיים אז.

ש. בהנ"ל. האם הכוונה היא [גם] כעין מה שמצינו שהיסורין נאמנים הם שהולכים מתי שנגזר עליהם ללכת, וה"נ נגזר שבחודש פלוני יסתיים המבול, וכיון שהגיע זה החודש הסתיים המבול ונמצא שהחודש גרם שיסתיים. [אך צ"ב למה צריך להגיע לומר הכי, כי בפשוטו המבול הסתיים כי כך גזר השי"ת וכנ"ל].

ת. טעם למה גזר.

ש. תיבת נח עמ' י"ב. ושם מסרו כו' ויעקב ללוי ולוי למשה. כו' וי"ל כיון דלוי היה ראש הישיבה אחר יעקב אביו ולפיכך נמסר הספר בידו וכן לוי מסרו למשה ולא לאהרן כיון שמשה רבנו היה ראש הישיבה אחריו, ע"כ.

מש"כ מרן שליט"א דלוי היה ראש הישיבה אחר יעקב אביו יש לשאול המקור לזה.

(והאם המקור לזה הוא מה ששבט לוי לא יצאו לעבוד עם פרעה שעי"כ לא נשתעבדו במצרים, ואם כן, כל זה ניחא עד שהתחילו להשתעבד אבל ממתן שפטר יעקב אבינו עד שהתחיל השיעבוד בפועל [דאף שהתחיל צרת השיעבוד מיד בפטירת יעקב אבינו כמ"ש רש"י ר"פ ויחי מ"מ עדיין זה לא התחיל בפועל ממש רק מאוחר יותר] מנין שלוי הוא היה הראש ישיבה. ואולי יש מקור אחר בחז"ל לזה).

ת. לכן נבחרו שבט לוי.

ש. בהנ"ל. מש"כ מרן שליט"א וכן לוי מסרו למשה כו' כיון שמשה רבנו היה ראש הישיבה אחריו, יש לשאול המקור לזה.⁹

גם יש להבין חדא למה לוי לא מסרו לעמרם בנו שהיה גדול הדור כדאיתא בגמרא.

ועוד, הרי משה רבינו ברח ממצרים ולא היה שם עד שנה לפני גמר השיעבוד ומתי הספיק להיות שם ראש הישיבה. ואף לשבט לוי שלא השתעבדו לא היה זמן שיהיה ראש הישיבה שלהם מלבד בשנה האחרונה קודם יציאת מצרים אבל עד שנה זו מסתמא היה ראש ישיבה אחר [ואולי אהרן] וכיון שרק שנה אחת היה ראש הישיבה למה נמסר דווקא לו אף שהיה ראש ישיבה רק שנה אחת.¹⁰

ועוד, דאיך הספיק לוי למסור למשה והרי כיון שמשה הגיע לשם בגמר השיעבוד וודאי היה זה אחר פטירת לוי שהרי הוציאו את כל ארונות השבטים ביצי"מ וא"כ ודאי לוי כבר נפטר א"כ מתי לוי מסר למשה, ואם מסר לו קודם שברח ממצרים הרי אז עדיין לא היה משה ראש ישיבה, [אלא לוי עצמו היה הראש ישיבה], ולמה מסר לו דווקא.

ועוד, שאיתא בחז"ל ששמונים שנה אהרן היה מתנבא לבנ"י במצרים עד שמשה רבינו הגיע, ואף שלא כתוב שהיה ראש ישיבה רק נביא מ"מ הרי משה רבינו לא היה שם וא"כ מסתבר שבזמן ההוא אהרן היה ראש הישיבה של בני ישראל ובפרט של שבט לוי שלמדו תורה ולמה לא נמסר

⁹על שאלה זו השיב מרן שליט"א במכתב אחר בכתי"ק בזה"ל: ותרא אותו כי טוב הוא. ע"כ.

¹⁰על שאלה זו השיב מרן שליט"א במכתב אחר בכתי"ק בזה"ל: מפני זכותו. ע"כ.

לאהרן, דאף שנמסר לאהרן כ"ז אחר שמשנה מסר לו, וכדלהלן, אבל למה לא נמסר לאהרן קודם משה מאחר שהסיבה היתה מטעם שנמסר למי שהיה ראש הישיבה וכנ"ל.

ת. ויבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם וכן כולם.

ש. בהנ"ל. יש לשאול מה כוונת תשובת מרן שליט"א: 'ויבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם וכן כולם'.

ת. שזה הי' רצון הקב"ה.

ש. בהנ"ל. והאם מקור דברי מרן שליט"א הוא דברי חז"ל שהביא מרן שליט"א בתוך דבריו בפירוש תשועת אדם לרזיאל המלאך (עמ' נ"א, ד"ה שבתי) בזה"ל: ואמרו (יומא כ"ח ב') מימיהן של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם כו' אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה כו'.

ת. גם נכון.

ש. תיבת נח עמ' י"ב. ומשה לאהרן ואהרן לפנחס ופנחס לבנו. אע"פ שמשנה רבנו היה חי עדיין בפטירת אהרן והיה על אהרן להחזירו למשה ולא למסרו לפנחס אלא כיון שמשנה רבנו היה עסוק כל ימיו בתורה ללמדה את בני ישראל לפיכך לא רצה אהרן להפריעו ממשנתו ומסר הספר לפנחס ומה שלא מסר אהרן את הספר לאלעזר בנו שהיה ממשיכו כיון שאלעזר היה עסוק בעבודת המשכן לא רצה להטריחו ולהפריעו מעבודתו, ע"כ.

ויש לשאול למה לא היה זה זילותא גבי אלעזר מה שלבנו זה נמסר ולא זה לא נמסר.

ועוד מאי שנא אלעזר מאהרן גופא שמשנה רבנו לא חשש מלמסור לו והיינו שלא חשש מלהפריעו מעבודתו.

ת. הם היו בטוחים שלא יפריעו.

ש. מדרש נח עמ' י"ג. ותבוא לביאה אחת ושני גוריה עמה זכר ונקבה ויבואו וירבצו נגד נח שלשתם כו' ויקח את שני גורי הלביאה ויביאם אל התיבה. יש לשאול ע"פ מה הכריע נח לקחת את ב' גורי הלביאה, דלכאו' כיון שהם גירשו את 'אמם' ולא עוד אלא בכזה בזיון למה הגיע להם להינצל מהמבול, ואם משום שהם רבצו וזהו סימן שלא חטאו ואותם צריך להכניס לתיבה, הרי גם האמא שלהם רבצה והרי כל מי שרבץ היה זה סימן להכניס אל התיבה, (ועוד דנהי דלא חטאו מ"מ חטאו במה שעשו לאמה שלהם), ואם לא הכניס את אמם לתיבה משום שלא היה לה בן זוג סוף סוף כיון שרבצה על כרחך שלא חטאה ולמה מתה במבול.

(והאם זה משום שאח"כ עמדה ולא רבצה כמ"ש והלביאה ברחה לה 'ותעמוד' במקום האריות, אבל יש לדחות כי הרי בתחילה כן רבצה.

ואולי כי כיון שהיתה בין האריות היה סכנה לילך לשם לקחתה משם, ומזה שהלכה לשם הבין נח שעל כרחך צריך להכניס את ב' גוריה ולא אותה. אבל עדיין צ"ב למה לא ניצלה האמא והרי גם היא לא חטאה שהרי רבצה וכנ"ל).

ת. שלא מיחתה.¹¹

ש. תיבת נח עמ' י"ג. אז לקח נח את שלשת בנות אליקים בן מתושלח לבניו לנשים. בעל המדרש מלמדנו למה בחר לבניו דוקא נשים אלו כיון שהיו נכדותיו של מתושלח שהיה צדיק ונביא וגדלו בביתו ולמדו מדרכיו וכמו שאמרו חז"ל בפסחים לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם שאם מת או גולה מובטח לו שבניו תלמידי חכמים, ע"כ.

הנה בספר תשובות הגר"ח (ח"ג, כת"י) פרשת חוקת שאלנו את מרן שליט"א בזה"ל: כתב מרן שליט"א בלמכסה עתיק פ' חוקת בענין סיחון ועוג דאחים היו, וצ"ב דעוג מצינו שניצל מימי המבול בצדי התיבה (ולפי מ"ש מרן שליט"א שם דעה שסיחון נולד מאשת חם על כרחך שנולד לאחר המבול, אמנם אין דעה זו תתכן עם הדעה שהיו אחים לכאור). והשיב מרן שליט"א: למה לא (אחות סיחון נשאת לחם).¹²

ולפי"ז נמצא דאחות סיחון (או אם עוג, כמו שכתוב בהערה למטה, אם זו באמת כוונת מרן שליט"א בתשובה שם) הי' בתו של אליקים בן מתושלח, [והיתה צדקת]. וצ"ב [גם כי הרי היו נערות כמ"ש במדרש נח לעיל עמ' י' ובחרת לבניך שלש נערות כו'].
ת. יפה.

ש. בהנ"ל. יש לשאול איך נח נתן אותה לחם והרי היא היתה צדקת ואילו חם לא היה צדיק כמ"ש מרן שליט"א לעיל עמ' ט' בתיבת נח ד"ה ויגדלו. והאם הוא משום שרצה להצילה מהמבול אבל לכאור' יש לדחות כי גדול המחטיאו יותר מן ההורגו. ושמא חשב שהיא תשפיע עליו כמו שמצינו גבי יעקב אבינו שהיה טענה שלא נתן את דינה לעשו.

ת. להחזירו בתשובה.

ש. תיבת נח עמ' י"ד. באצבע הראהו הקב"ה לנח ואמר לו כזה וכזה תעשה לתבה. וצ"ל שנתקשה בעשיית התיבה ויתכן כי לא הבין איך יכנסו כל החיות והבהמות שבעולם בתיבה כזו וכמו שמצינו במשה רבנו ע"ה שנתקשה בעשיית המנורה ובקדוש החודש והראה לו הקב"ה באצבעו כמבואר התם בחז"ל, ע"כ.

ולכאור' צ"ב דהא לעיל עמ' י"א איתא במדרש נח מספר רזיאל המלאך שידע לעשות התיבה ע"י הספר הקדוש רזיאל המלאך כמ"ש מרן שליט"א שם בד"ה אז ובד"ה וממנו, וכיון שכן איך אפ"ל שנתקשה בעשיית התיבה.

ת. מצוה לעשות בידו.¹³

ש. בהנ"ל. הנה לעיל שם עמ' י"א כתב מרן שליט"א בתיבת נח, 'וממנו תלמוד לעשות תיבת עצי גופר. כו' ובראשונה היה צריך לידע איך וכיצד לחבר את עצי הגופר כו', ומשמע דמהספר רזיאל

¹¹ פ"י כיון שלא מיחתה בהם והלכה לה הבין שאין להכניסה לתיבה. הגר"א"ש קניבסקי שליט"א.

¹² לכאורה צ"ל: אם עוג נשאת לחם.

¹³ מצוה לעשות בידו ולא ע"פ שמות הקדושים. הגר"א"ש קניבסקי שליט"א.

המלאך ידע רק איך וכיצד לחבר את עצי הגופר [והיינו את כל בנין התיבה מבחוץ, מה שקורין 'שלד' הבנין], אבל שאר ענין בניית התיבה [והיינו איך לבנות התיבה מבפנים] לא ידע מהספר רזיאל המלאך, ולכן בבניית התיבה עצמה לא נתקשה והיינו כי זה ידע מהספר רזיאל המלאך, אבל בשאר בניית התיבה שמבפנים שלא ידע מהספר רזיאל המלאך נתקשה ולכן הראהו הקב"ה ואמר לו כזה וכזה תעשה לתבה. והאם הוא נכון [שלכאור' כך מדויק הלשונות].

ת. נכון.

ש. תיבת נח עמ' י"ד. וה' אפטניות כו'. ונצטוו על כל פרט ופרט איך לעשותו בתיבה כדי שיקיים מצוה בכל מעשה ומעשה שעושה, ע"כ.

וכמ"ש מרן שליט"א כמו כן לעיל עמ' י"ג בתיבת נח ד"ה ויעש.

ת. אמת.

ש. תיבת נח עמ' י"ד. והמכניסים אמת המים נפתחים ונסגרים. שני שימושים היו לאמת המים אחד שיהיה להם מים לשתות ועוד כדי לשטוף את הלכלוך המצטבר בתיבה, ע"כ.

הנה במ"ש מרן שליט"א 'שיהיה להם מים לשתות' לכאור' צ"ב איזה מים לשתיה נכנסו להם לתיבה והרי מי המבול היו מים רותחים ומסוכנים כמו שמצינו לעיל עמ' ז' במדרש נח 'מה עשה הקב"ה הרתיח מי תהומות והיו שולקים את בשרם ופושטים את עורן מעליהם' כו'.

ואם הכוונה למי הגשמים שהיו בארבעים יום בשלמא בארבעים יום אלו [אם באמת היו ראויים לשתיה, שיתכן שרק המים שהיו מהתהומות היו רותחים וכפי שמשמע הלשון דלעיל עמ' ז' מה היו עושין פושטין כפות רגליהם וסתמו את כל התהומות מה עשה הקב"ה 'הרתיח מי תהומות' כו'] אבל אחר ארבעים יום אלו מנין היה להם מי שתיה.

ואם נימא דנכנס להם באלו הארבעים יום מים, הן לשתיה והן לשטיפה, לכל השנה שהיו בתיבה, נמצא שהאמת המים שימשה אותם רק בארבעים ימים אלו אבל בשאר השנה לא היה בזה שום שימוש.

(ובמ"ש מרן שליט"א 'ועוד כדי לשטוף' כו', קצת צ"ב שהרי היה מדור שלם לכל הלכלוך ומה הוצרכו לשטוף [וזה לא כ"כ קשה כי גם אחר שמפנים הלכלוך עדיין צריך לשטוף כמו שמצוי בכל בית]).

ת. גזוו הרבה בקבוקים.¹⁴

ש. מדרש נח עמ' ט"ו. ומרגלית אחת היתה תלויה בתיבה ומאירה כו'. הל' משמע שלא נח הביאה, ובפשוטו כי היה זה מרגלית שהאירה בנס, ולא שייך שיהיה לבני אדם דבר כזה ועל כרחק שזה היה מאת השי"ת בנס, (ומהיכן היה לו המרגלית וכן שאר אבנים טובות והרי לא מצינו שנצטווה להביא, י"ל כמ"ש מרן שליט"א להלן עמ' י"ז בתיבת נח ד"ה תעשה 'התיבה עצמה היתה מסייעת לנח לעשותה והביאה לו כל מה שהוצרך לעשייתה'), ומש"כ מרן שליט"א להלן בתיבת נח ד"ה

¹⁴ הביאו עמם הרבה מים. הגראי"ש קניבסקי שליט"א.

אמר ר' יוחנן דנח תלה אותה, היינו אחר שהקב"ה המציא לו אותה, מיהו הלשון 'היתה תלויה' משמע גם שלא נח תלה אותה אלא 'היתה תלויה' מאליה והיינו בדרך נס מן השמים וקצת צ"ב למ"ש מרן שליט"א להלן שם שנח תלה אותה.

ת. מששת ימי בראשית לצורך נח.

ש. בהנ"ל. ולו"ד מרן שליט"א שכתב להלן שם: 'צ"ל שאחר שתלה את המרגלית הגדולה באמצע התיבה נצטוו לתלות עוד הרבה אבנים טובות ומרגליות' כו', אולי היה לומר, שמזה שלא מצינו שהקב"ה אמר לו לתלות את המרגלית הראשונה הנ"ל רק מצינו בדברי רבי יוחנן שהקב"ה אמר לו לקבוע כמה וכמה אבנים טובות ומרגליות, על כרחך שאת המרגלית הראשונה לא נח קבעה אלא נתלית בנס וכפי שמשמע מהלשון 'היתה תלויה' וכנ"ל, וקצת צ"ב למה לא פירש מרן שליט"א כן.

ת. מובן מעצמו.

ש. מדרש נח עמ' ט"ו. צוהר תעשה לתבה אר"י אמר יוחנן כו'. צ"ל: אמר רבי יוחנן.

ת. תקנתי וייש"כ.

ש. תיבת נח עמ' ט"ו. ומרגלית אחת היתה תלויה בתיבה ומאירה לכל הבריות כנר שהוא מאיר בגבורתו. בא לומר שהמרגלית האירה לא רק לנח ובניו אלא אף לבהמות והחיות ואפי' לרשעים שבכל העולם כדי שיראו את האור הגדול שהם מפסידים בעוונותיהם, ע"כ.

הנה בפשוטו מרן שליט"א בא לפרש מ"ש 'לכל הבריות', דכמה בריות כבר היו, שהרי רק נח ומשפחתו נשארו, וע"ז מרן שליט"א מפרש ד'לכל הבריות' הכוונה היא גם לבהמות וחיות שהיו בתיבה, ולא עוד אלא גם לרשעים במשך ארבעים ימי הגשם עד שמתו במבול והענין בזה היה להראותם מה הפסידו בכך שלא עשו תשובה כי היה זה אור רוחני גדול. והאם זהו כוונת מרן שליט"א.

ת. פשוט.

ש. בהנ"ל. יש לשאול היאך המרגלית האירה לקומות התחתונות ולרשעים שבכל העולם, ובשלמא לקומות התחתונות אפשר שזה האיר דרך המקום בו עברו מקומה לקומה ואף שזה מקום קטן ביחס לכל שטח התיבה מ"מ כיון שזה היה אור חזק המקום הקטן בו עברו מקומה לקומה הספיק להאיר לכל התיבה, אבל לרשעים שבכל העולם צ"ב איך זה האיר לכל העולם והרי דפנות התיבה שהיו מעצי גופר חסמו את יציאת האור לאויר העולם.

והאם הכוונה היא שהיה זה אור של נס והוא עבר גם דרך העצי גופר כעין מה שמצינו במשכן והיינו הא דאיתא בברייטא דמלאכת המשכן פי"ד סי' ב' (הביאור התוס' בשבת שם), רבי שמעון בן יוסי אומר כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נצרך אחד מהם לא לאור החמה ביום ולא לאור הלבנה בלילה אלא האדים היו יודעין ששקעה החמה הלבין היו יודעים שזרחה החמה ומסתכל בחביות ויודע מה שבתוכו בטפית ויודע מה שבתוכו מפני ענן השכינה שביניהם שנאמר

כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם ואף לעתיד לבא כן כו' ע"כ.

ת. פשוט.

ש. תיבת נח עמ' ט"ו. אמר ר' יוחנן אמר לו הקב"ה לנח כו' צ"ל שאחר שתלה את המרגלית הגדולה באמצע התיבה נצטוו לתלות עוד הרבה אבנים טובות ומרגליות בכל פינות וצדדי התיבה בכל שלשת הקומות, ע"כ.

ולכאור' צ"ב טובא בשביל מה היה צריך לזה, והרי המרגלית הגדולה האירה כל כך חזק שאפילו דרך העצי גופר היא עברה והאירה וכמ"ש מרן שליט"א לעיל בתיבת נח בד"ה ומרגלית [והובא כאן לעיל].

ועוד למה היה צריך לזה בכל שלושת הקומות, דבשלמא בב' הקומות של האדם והבהמות וחיות ניחא אבל לקומת הזבל למה היה צריך לתלות שם הרבה אבנים טובות ומרגליות.

ת. מצותו בכך.

ש. תיבת נח עמ' ט"ו. ואל אמה תכלנה מלמעלה דבהכי הוא דקיימא. שאילו לא היה עושה בסוף שיפוע התיבה את האמה העליונה היתה התיבה מתהפכת ונוטה ליפול, ע"כ.

יש לשאול מהו מתהפכת ונוטה ליפול, והאם זה ט"ס וצ"ל נוטה ליפול ומתהפכת. ואולי הכוונה מתהפכת וגם אם לא תתהפך היא נוטה ליפול.

ת. מתהפכת עד שנוחה ליפול.

ש. בהנ"ל. לכאור' צ"ב ממה דאיתא להלן עמ' כ"ה במדרש נח, ותלך התבה על פני המים ותהפך על פני המים הלוך והפוך הנה והנה ויתהפך כל החי אשר בה כהפוך את הנזיד אשר בסיר כו'.

ת. כך רצון הקב"ה.

ש. תיבת נח עמ' ט"ז. תנא תחתיים כו' והא דלא זרקו הזבל מהחלון לחוץ כיון דלא נגזר על בני האדם שיפול עליהם זבל רק מי המבול ואם היו זורקין היה נופל על בני האדם, ע"כ.

הנה במש"כ מרן שליט"א והא דלא זרקו הזבל מהחלון לחוץ, חשבנו דמאי נפק"מ ומאי קשיא, ועלה ברעיונו לבאר כוונת מרן שליט"א, והוא, דכיון שהיה הזבלים בפנים התיבה היה יכול להיות ריח רע בכל התיבה, שהרי היו שנה שלימה בפנים תיבה סגורה כשיש בה מקום פתוח כדי לעבור בו מקומה אחת לחברתה, וכיון שכן לא היה אפשר להתפלל שם, והרי נח התפלל שם שחרית מנחה וערבית כמ"ש מרן שליט"א לעיל עמ' י"ב בתיבת נח, וכיון שכן ק' למה השאירו הזבלים בפנים התיבה ולא זרקום לחוץ. והאם זהו הכוונה.

ש. בהנ"ל. ובמש"כ מרן שליט"א, 'כיון דלא נגזר' כו', בשלמא בארבעים ימי הגשם ניחא כי עדיין היו בני אדם חיים, אבל אחר כן בכל השנה כולה מלבד מ' ימים אלו עדיין השאלה במקומה עומדת למה לא זרקו מהחלון.

ת. לא נצטוו.

ש. בהנ"ל. לו"ד מרן שליט"א אולי היה ליישב, שלא זרקו מהחלון, כי היה באויר הבל לא טוב מחוס המים והיה יכול להזיק להם בעת פתיחת החלון, שהרי אפי' בארץ ישראל היה הבל לא טוב שהמית את כל הבריות כמ"ש בזבחים קי"ג ב' למ"ד שלא היה המבול בארץ ישראל.

ת.¹⁶

ש. והאם דברי מרן שליט"א הם למ"ד שם שהיה מבול גם בארץ ישראל.

ת. כדי שינצל נח.

ש. שאלנו את מרן שליט"א: ש. תיבת נח עמ' ט"ז. תנא תחתיים כו' והא דלא זרקו הזבל מהחלון לחוץ כיון דלא נגזר על בני האדם שיפול עליהם זבל רק מי המבול ואם היו זורקין היה נופל על בני האדם, ע"כ.

לו"ד מרן שליט"א אולי היה ליישב, שלא זרקו מהחלון, כי היה באויר הבל לא טוב מחוס המים והיה יכול להזיק להם בעת פתיחת החלון, שהרי אפי' בארץ ישראל היה הבל לא טוב שהמית את כל הבריות כמ"ש בזבחים קי"ג ב' למ"ד שלא היה המבול בארץ ישראל.

וע"ז מרן שליט"א לא השיב. ואמנם שאלנו אז שאלה נוספת עליה מרן שליט"א השיב. וכך הוספנו לשאול:

והאם דברי מרן שליט"א הם למ"ד שם שהיה מבול גם בארץ ישראל. ומרן שליט"א השיב: כדי שינצל נח. ע"כ.

ובעניי לא זכינו להבין כוונת התשובה.

ת. לכן נעשה הבל.

ש. בהנ"ל. האם יש לדחות תרוצינו הנ"ל, לפי מ"ש בזבחים שם להלן מיניה 'אלא נס נעשה להם שנצטננו בציד התיבה', והיינו דכיון שהמים שבציד התיבה נצטננו כדי כך שאלו שהיו מחוץ

¹⁵ ואף שלמעשה לא הי' ריח רע כמ"ש מרן שליט"א בתשובה להלן: דרך נס ולא הזיק. יעו"ש. מ"מ ע"י שהזבלים נשארו בפנים התיבה הי' צריך לנס, וע"ז צריך טעם למה לעשות נס והרי אפשר שיזרקו מהחלון, וע"ז התי' כיון דלא נגזר כו'. ודו"ק.
¹⁶ כאן מרן שליט"א לא ענה וסמך על התשובה הבאה.

לתיבה לא ניזוקו, לא היה שם הבל שהזיק והא קמן שאלו שהיו בחוץ לא מתו, וא"כ היה אפשר להם לפתוח החלון ולזרוק הזבל מבלי להנזק מההבל שהמית כנ"ל.

ת. זה לא נצטוו.

ש. תיבת נח עמ' ט"ז. צהר כו' ור' הושיעא כו'. לכאו' צ"ל: ור' הושיעא.

ת. בפנים ט"ס.¹⁷

ש. תיבת נח עמ' ט"ז. ר' אבא בר כהנא כו' ולר' לוי שלא היה חלון כו', ע"כ.

צ"ב דהא כתיב (נח ח' ו') ויפתח נח את 'חלון' התבה וגו'.

ת. בנס.

ש. תיבת נח עמ' ט"ז. ר' אבא בר כהנא אמר חלון ר' לוי אמר מרגליות. ולר' לוי שלא היה חלון צריך לומר שנכנס להם אויר דרך חורין וסדקים שבין קרשי התיבה, ע"כ.

לכאו' צ"ב דהא האויר בחוץ היה לא טוב ומסוכן וכדלעיל מגמ' זבחים. (ואם נשאל א"כ מהיכן היה להם אויר בתיבה לכאו' על כרחך צ"ל שהיה אויר בדרך נס).

ת. נס בתוך נס.

ש. תיבת נח עמ' ט"ז. כל שנים עשר חודש כו' ואפילו שלא שמשו המזלות בשמן המבול כו', ע"כ. לכאו' צ"ל: בזמן המבול.

ת. תקנתי וייש"כ.

ש. מדרש נח עמ' י"ז. תחתים לזבלים שנים לו ולבניו ולטהורים והעליונים לטמאים ויש מחליפין תחתים לטמאים שנים לו ולבניו ולטהורים והעליונים לזבלים כו'. הנה לדעה קמא צ"ב למה העליונים לטמאים שהרי כמה שיותר למעלה יש יותר חשיבות והיה צריך להיות לבני אדם או עכ"פ לטהורים.

ולדעה בתרא צ"ב כנ"ל למה העליונים לזבלים.

והאם טעם דעה בתרא הוא כדי שהריח הרע לא יתפשט ללמטה היינו למקום הבני אדם וכו', כי בלא"ה קשה איך יכלו להיות בתיבה סגורה עם כל הזבלים של שנה שלימה והרי וודאי זה עשה ריח רע בכל התיבה כולה, [ואיך התפלל נח שם וכמ"ש מרן שליט"א לעיל עמ' י"ב בתיבת נח שנה התפלל שחרית מנחה וערבית], ולדעה זו שהיה הזבלים למעלה אולי פחות קשה כי אולי הריח עלה ללמעלה ולא ירד למטה.

¹⁷צ"ל ר' הושיעא. הגרסי"ש קניבסקי שליט"א.

ולב' השיטות שנח ובניו היו בשנים, צ"ב דבפרש"י בחומש (נח ו' ט"ז) איתא, עליונים לאדם אמצעים למדור בהמה וחיה ועופות תחתיים לזבל.

ת. דרך נס ולא הזיק.¹⁸

ש. תיבת נח עמ' י"ז. תחתים כו' לשני השיטות נח ובניו היו עם הטהורים ולא עם הטמאים ללמדנו שאין ראוי לאדם לדור עם בהמות וחיות טמאות, ע"כ.

וכעין זה איתא להלן עמ' כ"ז במדרש נח, וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים א"ר ירמיה מכאן שדירתן של עופות טהורים עם הצדיקים.

וקצת צ"ב למה קאמר רבי ירמיה מכאן שדירתן של 'עופות' טהורים דווקא, והרי לב' השיטות הנ"ל כל מי שלא היה טהור לא היה עם נח ובניו.

ת. שמדבר בעופות.

ש. תיבת נח עמ' י"ח. דור המבול כו' והקב"ה ברוב רחמיו השפיע לרשעים הללו כל הטובה הזאת כדי שיראו מה הם עומדים להפסיד אולי יחזרו בתשובה, ע"כ.

והנה למעשה אח"כ הם ראו שהפסידו עוד יותר מכל הטובה שהיה להם עד המבול, והיינו, מש"כ מרן שליט"א לעיל עמ' ט"ו בתיבת נח ד"ה ומרגלית בזה"ל בא לומר שהמרגלית האירה כו' ואפי' לרשעים שבכל העולם כדי שיראו את האור הגדול שהם מפסידים בעונותיהם, ע"כ.

ואולי זה מדה כנגד מדה, שכיון שלא רצו לחזור בתשובה אף שהיה להם כ"כ הרבה טובה והיו יכולים להבין כמה גודל ההפסד שיהיה להם ולא רצו, כנגד זה ראו גם את ההפסד הנצחי, והיינו האור הגדול, שהיו יכולים לזכות בו אם היו חוזרים בתשובה.

ת. אמת.

ש. תיבת נח עמ' י"ח. אמרו כלום כו' מ"מ כיון שהגשמים הם עיקר מזונותיו של אדם לפיכך מרדו בזה, ע"כ.

ויש להביא ראיה לזה מדברי רבי יוחנן ברפ"ק דתענית דאמר 'פרנסה היינו גשמים'.

ת. נכון.

ש. תיבת נח עמ' כ"א. נכנסו כל אחד וחד וזוגו עמו אתי שיקרא בעי למיעל. ואף דהקב"ה אמר לנח להכניס מכל חי שנים שנים והשקר אינו בעל חי ולמה חשש מהמבול כו', ע"כ.

מש"כ מרן שליט"א 'ולמה חשש מהמבול', למי הכוונה ולמה 'חשש', דאם הכוונה לנח, מנין שחשש, אדרבה נח העדיף שהשקר יושמד ולא יכנס לתיבה כי בגללו היה חמס ונהיה המבול וכמ"ש מרן שליט"א בספר שיח התורה, וגם לא מצינו שנח חשש שהרי לא נח הביא את השקר

¹⁸שלא הי' ריח רע. הגראי"ש קניבסקי שליט"א.

אלא השקר בעצמו בא לנח לבקש ליכנס לתיבה ואם לא היה מבקש לא היה נח מכניסו. ולכאור' צ"ב.

והאם 'חשש' פירושו הוא, ולמה חשש 'השקר' מהמבול, והיינו, דכיון שהקב"ה אמר לנח להכניס אל התיבה רק מכל החי על כרחך שמי שאינו בעל חי והיינו השקר ינצל מהמבול גם בלי התיבה וכיון שכן למה חשש השקר מהמבול וביקש ליכנס לתיבה.

[וע"ז מיישב מרן שליט"א, 'מ"מ כיון דכל חיות השקר הוא מן החיים חשש שכשיושמדו כל החי גם הוא יעלם מן העולם', והיינו 'חשש השקר' שכשיושמדו כל החי יעלם גם הוא מן העולם ואין זה קאי על נח שחשש שכשיושמדו כו', כי נח לא חשש וכנ"ל].

ת. נכון.

ש. מדרש נח עמ' כ"ב. אמר רב אלו ימי אבילות של מתושלח ללמדך שהספדן של צדיקים מעכבין את הפורענות לבא. צ"ב מי הספיד והלא כל הנשואים מלבד נח ובניו היו רשעים. והאם הכוונה שנח ובניו הם אלו שהספידו.

[ואף שלא היה למי להספיד, כי את הרשעים זה וודאי לא העסיק, ונח ובניו עצמם וודאי הכירו את צידקותו של מתושלח ומה יש להם להספידו, אעפ"כ מה שנח ובניו הספידו את מתושלח לעצמם ואפי' שהכירו כבר גדולת מתושלח גם כן עיכב את הפורענות, ואם זה נכון הרי שנתבאר כאן חידוש גדול במצות ההספד].

ת. נכון.

ש. מדרש נח עמ' כ"ג. ד"א לשבעת הימים שהטעימם מעין העולם הבא כדי שידעו מה טובה מנעו מהן. האם הכוונה היא למה שכתב מרן שליט"א לעיל עמ' ט"ו שהמרגלית שהיתה תלויה בתיבה האירה גם לרשעים שבכל העולם כדי שיראו את האור הגדול שהם מפסידים בעונותיהם.

ת. כן.

ש. תיבת נח עמ' כ"ג. ר' יוסי אמר כו' ובפסוק משמע שעיקר קלקולם היה בגזל וחמס וכאן משמע שעיקר חטאם היה בגלגל העין וכמש"כ רש"י כו' וצ"ל דבאמת עיקר קלקולם היה בעיניהם שזה הביאם לכל רשעתם וחטאתם שהיו נותנים עיניהם בנשי חבריהם וכשהולכין לבתי חבריהם לנאף היו רואים מה שבבתים וחומדין וגוזלין, ע"כ.

יש לשאול האם אפשר ליישב כך, דמה שאמר הכתוב (נח ו' י"ג) כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ, בא לומר על איזו עבירה נחתם גזר דינם וכמ"ש בסנהדרין ק"ח א', אבל לא שזה היה עיקר חטאם, [וכמבואר גם מדברי מרן שליט"א לעיל עמ' ה' בתיבת נח ד"ה בא וראה, דז"ל מרן שליט"א שם, והא דבאמת הגזל חמור יותר מכל העברות שחטאו אנשי דור המבול משום שהוא חטא שבין אדם לחבירו ומצינו כו' ע"כ, ולשונו של מרן שליט"א משמע שיתכן שעיקר חטאם היה חטא אחר שהרי עברו כל העבירות רק דא"כ למה הגזל חמור יותר מכל העברות שחטאו], ועיקר חטאם היה גלגל העין ומ"מ נחתם גז"ד על הגזל מפני שהוא חמור יותר משום דהוא בין אדם לחבירו.

ת. כל העבירות וגזל חמור מכולם.

ש. בהנ"ל. האם מרן שליט"א לא תירץ כן משום שגם חטא גלגל העין הוא חטא שבין אדם לחבירו, שלנאף עם אשת חבירו זהו חטא גדול כלפי חבירו. [דאם כן א"א לתרץ מה שכתבנו לעיל, כי נמצא שגם חטא הגזל וגם חטא גלגל העין שניהם בין אדם לחבירו וא"כ באמת קשה הסתירה שכתב כאן מרן שליט"א דבפסוק משמע וכו' וכו"ל ולכן תי' מרן שליט"א תירוץ אחר וצ"ל דבאמת וכו' וכו"ל].

ת. אמת.

ש. תיבת נח עמ' כ"ה. ר' צדוק אומר וכו' והא דאמרינן נח מקטני אמנה היה ונכנס אל התיבה רק אחר שהתחיל המבול [הובא ברש"י בחומש] מ"מ הבהמות והחיות נכנסו אל התיבה בעשרה במרחשון שבעה ימים קודם המבול, ע"כ.

הנה לעיל עמ' י"ג במדרש נח איתא, בעת ההיא אחרי מות מתושלח ויאמר ה' אל נח וכו' הנני מאסף אליך את כל בהמת הארץ וכו' ובאו כלם וסבבו את התבה וכו' והיה כל אשר יבוא מהם ורבץ לפניך אותו תקח וכו' וכל אשר יעמדו נגדך תעזב ויעש ה' את הדבר הזה 'ממחרת' ויבואו בהמות וכו', ע"כ.

ומבואר דכניסת הבהמות וכו' היה ממחרת פטירת מתושלח, שהיתה ז' ימים קודם תחילת המבול כדלעיל עמ' כ"ב במדרש נח, ולפי"ז על כרחך שכניסת הבהמות היה ב"א במרחשון, וכיון שבי"ז בו התחיל המבול, נמצא דכניסת הבהמות וכו' היה ו' ימים קודם המבול, וכיון שכן, צ"ב איך אמרי' הכא דבעשרה במרחשון ז' ימים קודם המבול נכנסו כל הבריות - והיינו כל הבהמות וחיות כמ"ש מרן שליט"א בתיבת נח כאן - לתיבה. וצ"ב.

ת. חשב שיעשו תשובה.

ש. מדרש נח עמ' כ"ו. וחזן מעוג מלך הבשן שישב לו על עץ א' מן הסולמות של התיבה ונשבע לנח שיהיה לו עבד עולם וכו'. צ"ב איך לא נתהפכה התיבה מרוב כובד גופו של עוג שהרי היה מהענקים ההם שהיו גבוהים עד החמה כמ"ש רש"י בפ' שלח י"ג ל"ג וז"ל ענק שמעניקים חמה בקומתן עכ"ל.

[וכמבואר גם מ"ש לעיל עמ' ז' במדרש נח אמרו אם מי המבול יביא עלינו הרי אנו גבוהי קומה ואין המים מגיעים עד צוארינו ואם מי תהומות מעלה עלינו הרי פרסות רגלינו לסתום את התהומות מה היו עושין פושטין כפות רגליהם וסתמו כל התהומות מה עשה הקב"ה הרתיח מי תהומות והיו שולקים את בשרם ופושטים את עורן מעליהם וכו' ע"כ, וממה שהקב"ה לחם בהם במה שאמרו ואם מי תהומות עלינו וכו' דוקא, משמע שבאמת המים לא הגיעו עד צואריהם ולפיכך הקב"ה נלחם בהם כבר במי תהומות, וכיון שהיו כאלה ענקים ועוג היה מהם איך לא התהפכה התיבה.

(אך לפי מ"ש בבעה"ט נח ו' י"ג שהענקים היו גבוהים מאה אמה יש לדחות הראיה הנ"ל שכתבנו ממדרש נח, כי גובה הענקים היה מאה אמה כנ"ל, ומסתברא שהרי אררט שזה הכי גבוה מכל ההרים הוא יותר ממאה אמה, וצ"ל דבאמת מי המבול עברו את צואריהם ומה שהקב"ה לחם בהם

במי התהומות כי סתמו את התהומות אבל לא משום שלא היו מתים ע"י גובה המים כי באמת המים עברו את גובה צואריהם וכן"ל).

ומ"מ ק' איך לא נתהפכה התיבה כי כיון שעוג היה גבוה עד החמה לפרש"י בחומש, או מאה אמה לבעה"ט, וכל גובה התיבה היה רק שלושים אמה א"כ איך לא נתהפכה, שכיון שעמד בצדה איך לא הכריע משקלו.

ת. א. מעשה נסים.

ב. גזירת הכתוב.

ש. בהנ"ל. עוד צ"ב איך נח הציל את עוג, והרי לא מצינו שקיבל רשות מהשי"ת לזה, ואף שעוג נשבע את שבועתו מ"מ מה זה מתיר להצילו כל זמן שלא קיבל רשות לזה.

ת. א. חשב שיעשה תשובה.

ב. ממה שהוא זה הרשות.

ש. בהנ"ל. עתה נזכרתי שכבר שאלנו את מרן שליט"א [כמה שאלות וכן] שאלה זו מענין גובה עוג מלך הבשן. והנני להעתיקם פה בס"ד, כי זה שייך גם להכא:

ש. שלח. שאלנו את מרן שליט"א בס' תשובות הגר"ח תשובה קמ"ט אהא דכתיב ב' שלח ושם אחימן שני ותלמי ילידי הענק, דמהיכן הם הגיעו ועוד היו חיים עד זמן יהושע כמבואר בספר שופטים, שהרי בסוף פ' נח מבואר דכל הנפילים מתו. והשיב מרן שליט"א: יתכן שהם צאצאי עוג. והנה לכאורה יש לשאול מהא דכתיב בס"פ חוקת (כ"א ל"ה) ויכו אתו ואת בניו ואת כל עמו עד בלתי השאיר לו שריד וגו', וכיון שכן, האין יתכן שהם צאצאי עוג. ולכאור' צ"ב בכוונת מרן שליט"א.

ת. בניו שהיו שם במלחמה.¹⁹

ש. שלח. כתב מרן שליט"א בטעמא דקרא פ' שלח וז"ל, ויהס כלב. בספרים אחרים הס' רבתי כמו שהביא במנחת שי, וי"ל טעם משום שהשתיק את המרגלים שגבהן ס' אמה כדאי' במדרש מובא בהדר זקנים מבעה"ת ר"פ שלח עכ"ל, יש לשאול האם גם יהושע וכלב הי' גובהן ס' אמה שהרי גם הם היו עם המרגלים, ולכאור' מדברי מרן שליט"א הנ"ל משמע שכלב לא הי' גבוה כמותם, אמנם יהושע לא נתבאר.

ת. כן.

ש. בהנ"ל. שאלנו את מרן שליט"א, להא דאיתא בטעמא דקרא בשם הדר זקנים מבעלי התוס' שהיו המרגלים ס' אמה היאך קיימו יהושע וכלב מצוות סוכה שהרי למעלה מכ' אמה פסולה²⁰, ועוד כיצד נכנס יהושע באהל של משה כמפורש ב' כי תשא, ועוד למה הוצרך כלב לרדת מהחלון ע"י חבל אצל רחב ביריחו (כמ"ש בלמכסה עתיק).

¹⁹ היינו דמש"כ ואת בניו וגו' עד בלתי השאיר לו שריד היינו שמכל בניו שהיו עמו במלחמה לא השאיר שריד מבניו [ומכל מי שהי' במלחמה] אבל בניו שלא היו במלחמה נשארו חיים ומהם נשארו עד זמן יהושע. [לו"ד מרן שליט"א (אם זהו באמת כוונת מרן שליט"א) הי' לומר דלכאור' דוחק הוא לומר כן והיינו כי לכאור' פשוטו של מקרא עד בלתי השאיר לו שריד היינו שלא נשאר ממנו כלום כלל וכלל בשום מקום גם במלחמה וגם שלא במקום המלחמה ולכאור' קצת צ"ב].

ושב שלחנו הגה"ה זו למרן שליט"א, ובס"ד השיב לן מרן שליט"א: אינו מוכרח. ע"כ. והיינו דמש"כ כי לכאור' פשוטו של מקרא כו' אינו מוכרח.

²⁰ ועי' עוד חידושים בענין זה בתשובות לעיל פ' בחוקותי עה"פ ואולך אתכם קוממיות יעו"ש ודו"ק.

והשיב מרן שליט"א²¹: רק בארץ ישראל היו גבוהים ס' אמה אבל כשחזרו למדבר חזרו להיות רגיל כמו כולם. והוסיף מרן שליט"א: שהרי כתיב ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם.

ושוב שאלנו: האם הי' זה מעשה ניסים שנהיו גבוהים ואח"כ נמוכים. והשיב מרן שליט"א: כן.

ומה שהוסיף מרן שליט"א שהרי כתיב ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם, לא זכיתי להבין הכוונה, כי אם הכוונה להסביר בזה למה נעשה נס זה, אזי אדרבה מפסוק זה הי' ללמוד שהמרגלים היו קטנים ועכ"פ לא יותר גבוהים מהרגיל.

ושוב חשבתי שאולי כוונת מרן שליט"א לומר, שהנס שנעשו גבוהים ס' אמה הי' כדי להראות כמה היו ענקים הענקים בני ענק והיינו שאפילו שהמרגלים היו ס' אמה אפ"ה עדיין היו כחגבים לעומת הענקים. והאם זו באמת הכוונה.

ת. נראה להם כדי שיבהלו ולא יגעו בהם.

ש. בהנ"ל. הנה [אם זו הכוונה] לכאור' צ"ב ממ"ש בבעל הטורים פ' נח (ו' י"ג) שהענקים היו גבוהים מאה אמה, והיינו, דכיון שהיו המרגלים ס' אמה איך היו כ'חגבים' לעומת מי שהוא ק' אמה.

ת. חגב גדול.

ש. בהנ"ל. בעצם דברי הבעה"ט בפ' נח שם לכאור' יש לשאול מהא דאיתא בפרק בתרא דברכות שקרסולו של עוג הי' שלושים אמה, דלפי"ז נמצא שהי' בעל מום, כי אין יחס בין הגובה של ק' אמה אם הקרסול לבד הי' ל' אמה. (ושמא אה"נ עוג הי' בעל מום).

ת. בלא"ה הי' בעל מום.

ש. בהנ"ל. איתא שעוג עמד מחוץ לתיבה עליה, והנה גובה התיבה הי' ל' אמה, ונמצא שכל גובה התיבה הי' רק הקרסול שלו, והיאך לא נתהפכה התיבה (ושמא שכב עליה מלמעלה).

ת. הקב"ה שמר עלי'.

עד כאן מהתשובות שהשיבנו מרן שליט"א בפ' שלח כנ"ל.

ולהנ"ל חשבנו, דלכן באמת איתא לעיל מדרש נח עמ' כ"ה שהתיבה נהפכה וחשבה להשבר והיינו מפני שעוג עמד שם, וצ"ב.

ת. נכון.

ש. תיבת נח עמ' כ"ו. כיון דאמר ליה דישתזיב הוא ובנוי לא בעא רחמין על עלמא ואתאבדו ובגין כך אקרון מי המבול על שמיה. וצ"ל דנח הצדיק סבר מאחר והיה מעוררן לשוב מאה ועשרים שנה והם רק הוסיפו חטא על פשע ולא הועיל להם כלום א"כ ראוי שיאבדו מן העולם ולא יוסיפו להשחית ובאבוד רשעים רנה ולכך לא התפלל עליהם אבל היה קצת טענה עליו כי היה לו להתפלל שלא יחרב עולמו של הקב"ה בעונותיהם ואף שלא נשארו עשרה צדיקים שזכותם תגן על הדור מ"מ יתכן שאם היה מרבה בתפילה היה שקול כעשרה והיה לו כח להגן על דורו והיה מונע את המבול מלירד, ע"כ.

הנה מ"ש מרן שליט"א, אבל היה קצת טענה עליו כי היה לו להתפלל 'שלא יחרב עולמו של הקב"ה בעונותיהם', כן מדויק מלשון הזוה"ק דאמר לא בעא רחמין 'על עלמא'.

²¹לעיל פ' כי תשא יעו"ש.

²²היינו דודאי עוג עמד ע"ג התיבה מבחוץ כמ"ש בגמ' ולא שכב על התיבה מלמעלה, ואף שעוג הי' גדול מהתיבה בעוד שבעים אמה מ"מ התיבה לא התהפכה כי הקב"ה שמר עליה על התיבה. והיינו דאה"נ לא היה זה מדרך הטבע.

²³ובמכתב אחר השיב לן מרן שליט"א: יתכן.

ובמ"ש מרן שליט"א ואף שלא נשארו עשרה צדיקים כו' מ"מ יתכן שאם היה מרבה בתפילה כו', יש לשאול, דהנה אברהם אבינו גם היה גדול מנח הצדיק וגם התפלל ואעפ"כ זה לא הועיל להציל את סדום מבלי שהיו שם עשרה צדיקים ולא נהיה ע"י שהתפלל שקול כעשרה צדיקים להציל את סדום, וצ"ב מאי שנא מנח הצדיק שהיה פחות גדול מאברהם אבינו שאילו היה מתפלל היה נהיה שקול כעשרה צדיקים ומגן על דורו.

ת. ²⁴

ש. בהנ"ל. האם י"ל דבאמת אברהם אבינו היה שקול כעשרה צדיקים ואף הרבה יותר, ומה שזה לא הועיל לסדום אף שהתפלל עליהם כי לא היה מסדום עליהם נגזרה הגזירה, ואילו נח היה חלק מכל העולם עליהם נגזרה הגזירה ולכן אם היה שקול כעשרה צדיקים היה מגן על דורו.

ת. עדיין לא נולד.

ש. בהנ"ל. עוד יש לשאול דנהי שאברהם אבינו התפלל על אנשי סדום מ"מ למה לא התפלל על עולמו של הקב"ה והיינו סדום וכו' שלא יחרב. [ולא מצינו שהיה בזה טענה עליו כמו שהיה בזה טענה על נח].

ת. כי מגיע להם.

ש. בהנ"ל. האם י"ל דדווקא היכן שלא התפלל על האנשים והיינו אצל נח הצדיק היה טענה על מה שלא התפלל על עולמו של הקב"ה שלא יחרב, אבל היכן שהתפלל על האנשים והיינו אברהם אבינו כבר אין טענה למה לא התפלל על עולמו של הקב"ה כי זה בכלל זה שכיון שהאנשים ינצלו ממילא גם העולם לא יחרב.

ת. עדיין לא נולד אברהם.

ש. תיבת נח עמ' כ"ז. שלשה שמשו בתיבה כו' חם לקה בעורו. ומפרש רש"י לקה בעורו שיצא ממנו כוש וי"ל דאע"פ שכלב ועורב לקו בעניני תשמיש והוא מדה כנגד מדה מ"מ חם לקה בעורו ונעשה עורו שחור והוא עונש גדול מכולם דשחור הוא מדת הדין, ע"כ.

הנה מבואר דעד חם שנעשה שחור ואחריו כוש וצאצאיהם לא היו בני אדם שחורים, וצ"ב מה דאיתא והובא להלן עמ' ל"א במדרש נח דגם שם ובניו היו שחורים.

ועוד למה הגיע לשם כזה דבר והרי לא חטא כמו חם.

ת. שחורים ולא כמוהו.

²⁴ כאן מרן שליט"א לא ענה ולכאור' כי סמך על התשובה הבאה.

ש. בהנ"ל. האם י"ל דאילו בחם קאמר שם שחורים כעורב ואילו בשם קאמר שם שחורים ונאים, אך צ"ב מהו החילוק, כי סוף סוף כיון ששם גם היה שחור במה נענש חם שנעשה שחור.

ת. יש ששחורים מעלה ויש חסרון.

ש. תיבת נח עמ' כ"ח. למשפחותיהם יצאו מן התיבה אמר ר' יוחנן למשפחותם ולא הם. וצ"ל שהחיות והבהמות נכנסו מעוברות לתיבה וילדו שם [כי בתיבה נאסרו בתשמיש] ואלו שנולדו בתיבה הם יצאו מן התיבה לאחר המבול ולא אותם שנכנסו לתיבה [ועיין במפרשי הש"ס שנתלבטו הרבה בזה], ע"כ.

הנה לעיל עמ' כ"ב איתא במדרש נח, דשיקרא ופחתא עשו הסכם ביניהם וכך נכנסו לתיבה ולא מצינו שם שהולידו ואעפ"כ יצאו מן התיבה וצ"ב.

ת. אין ראויין להוליד ואין חשש.

ש. בהנ"ל. השתא יש לשאול דכיון שאינן ראויין להוליד איך הכניסן לתיבה והרי נצטווה שלא להכניס מי שאינו ראוי לילד וכדאמר' בע"ז ו' א' והשתא דנפקא ליה מאתך לחיות זרע ל"ל אי מאתך הוה אמינא לצוותא בעלמא ואפילו זקן ואפילו סריס כתב רחמנא זרע, ולכאור' צ"ב.

ת. נכנסו מעצמן וסמכו שישאירם.

ש. בהנ"ל. צ"ב ממה שפרש"י בחומש (נח ז' ב') וז"ל, שבעה שבעה. זכר ונקבה כדי שיקריב 'מהם' קרבן בצאתו עכ"ל, וצ"ב.

ת. זה הסיבה האמיתית.

ש. בהנ"ל. עוד צ"ב דא"כ למה נכנסו שבעה הזכרים והרי בלא"ה לא היה בהם שום שימוש שהרי לא שימשו בתיבה ולא יצאו מן התיבה והשבעה זכרים שיצאו מהתיבה היו שבעה אחרים שנולדו מהנקבות שנכנסו מעוברות בתיבה.

ולכאור' אין ליישב שאם היו נכנסים לתיבה רק שבעה הנקבות היו הטמאים מרובים מהטהורים, [וכדלעיל עמ' ט"ו במדרש נח ועד שלא בא המבול היו הטמאים מרובין רצה הקב"ה להרבות את הטהורים ולמעט את הטמאים קרא לנח ואמר לו הבא לך אל התיבה מכל בהמה טהורה ז' ז', שהרי גם אם היו נכנסים רק שבעה טהורות עדיין היו הטהורים מרובים כי מהטמאים נכנסו שנים שנים זכר ונקבה ובסה"כ הם ארבעה ואילו הטהורים אף שאם הזכרים לא היו נכנסים לתיבה לא היו ארבעה עשר עדיין היו שבעה מהנקבות והם יותר מארבעה, ועדיין היו יותר טהורים מטמאים.

ת. הי' יכול להרבותם.

ש. בהנ"ל. האם הכוונה בזה שיהיו הטהורים יותר מהטמאים, זה לא רק שיהיו בכל מין ומין יותר טהורים מטמאים, אלא גם שבזכרים עצמם יהיו יותר טהורים מטמאים [וגם שבנקבות עצמם יהיו

טהורים מטמאים] ולכן אם לא היו נכנסים גם הזכרים הטהורים עדיין היה נמצא שהטמאים מרובים.

ת.²⁵

ש. בהנ"ל. האם י"ל גם שהזכרים נכנסו משום שזכרים אלו לא חטאו כמבואר במדרש נח לעיל עמ' י"ג.

ת. אם הזכרים לא חטאו איך הנקבות חטאו.

ש. תיבת נח עמ' כ"ח. והא דישב על מאכלו ולא חשש מנח שהרי היה חושדו על בת זוגו כיון דמאכלו היה חביב עליו יותר מזוגתו ושכח מכל מה שאמר לנח, ע"כ.

הנה לעיל עמ' כ"א כתב מרן שליט"א בתיבת נח ד"ה א"ל בזה"ל, א"ל ולמה אמרת לי זונה אתה א"ל בודאי זונה אתה כדברך ולא הוצאתי עליך שם רע. כיון שהעורב חשד בנח שרוצה לזנות עם אשתו בזה הוכיח בודאי שהוא עצמו זונה כמו שאמרו בקידושין כל הפוסל במומו פוסל, ע"כ, והנה ממה שלא מצינו שהעורב השיב על זה בפשוטו מבואר בזה שהעורב כבר הבין שהאמת עם נח ולכן לא השיב כי לא היה לו מה להשיב, וכיון שכן היה מקום לומר דלכן נשאר לאכול ולא חשד עוד את נח שרוצה לזנות עם אשתו.

ולפי"ז קצת צ"ב למה לא יישב מרן שליט"א כן, רק השיב שהיה מאכל העורב חביב עליו יותר.

ת.²⁶

ש. בהנ"ל. שוב חשבתי דמרן שליט"א לא יישב כן משום מה שכתב מרן שליט"א לעיל עמ' כ"ז בתיבת נח ד"ה תשובה ניצחת כו' בזה"ל, ואף שטעת העורב אינה טענה כלל כמו שהשיב לו נח אעפ"כ העורב הרשע בשכלו העקום לא קיבל את תשובת נח וחשב שהשיבו תשובה ניצחת, ע"כ, וכיון דשם ביאר מרן שליט"א שהעורב לא קיבל את תשובת נח, לכן הוצרך מרן שליט"א ליישב כאן באופן אחר והוא שהיה המאכל חביב על העורב יותר וכנ"ל.

ת.²⁷

ש. בהנ"ל. אך בעצם דברי מרן שליט"א (שם ביאר מרן שליט"א הכוונה 'תשובה ניצחת' כו' דהכוונה היא שהעורב חשב לעצמו שהשיב תשובה ניצחת ולא שבאמת היא היתה תשובה ניצחת) לכאור' צ"ב כי תירוץ מרן שליט"א דכתב 'אעפ"כ העורב הרשע בשכלו העקום לא קיבל את תשובת נח' כו' זה קאי על תשובת נח שהשיב לו 'במותר לי נאסר לי בנאסר לי לא כ"ש', ואילו מה שכתבנו לעיל בשאלה להוכיח שבסוף העורב כן קיבל תשובת נח והיינו בעל כורחו של העורב זה משום שאחר תשובת נח הנ"ל המשיך העורב ואמר לנח, כדלעיל עמ' כ"א במדרש נח, ולמה אמרת לי

²⁵ כאן מרן שליט"א לא ענה ולכאור' כי סמך על התשובה הבאה.

²⁶ כאן מרן שליט"א לא ענה וסמך על התשובה דלהלן.

²⁷ כנ"ל.

זונה אתה כו', ושם כבר לא היה תשובה לעורב וכמ"ש לעיל, ולכאו' על כרחך שהעורב כבר קיבל בעל כורחו את תשובת נח. וצ"ב.

ת. ככלב שב על קיאו כן כסיל שונה באולתו (משלי כ"ו י"א).

ש. מדרש נח עמ' כ"ט. ר' צדוק אומר י"ב חודש עשו כל הבריות בתיבה והיה נח עומד ומתפלל לפני הקב"ה ואומר רבון כל העולמים הוציאני מן המסגר הזה כי עיפה נפשי מריח אריות ודובים ונמרים כו'. הנה לפי"ז יש לשאול על מה שכתב מרן שליט"א לעיל עמ' י"ב בתיבת נח שנח התפלל שחרית מנחה ומעריב, דלכאו' איך התפלל והרי היה שם ריח אריות דובים ונמרים שודאי היה ריח רע [וכן ריח רע מהזבלים].

ואולי י"ל שלא התפלל בשם ומלכות שהרי בלא"ה עדיין לא היה נוסח של תפלה.

אמנם להלן מדרש נח בעמ' כאן מובא שהתפלל בשם ומלכות כדאיתא שם ויקרא נח עוד אל ה' בעת ההיא ויאמר אנא ה' אלקי כל הארץ כו', ולפי"ז לכאו' גם ג' התפילות התפלל בשם ומלכות, אך צ"ב כנ"ל איך עשה כן והרי היה ריח אריות דובים ונמרים (ומה שאמר ר' צדוק כאן שנח התפלל רבון העולמים הוציאני כו' הא קמן שלא התפלל בשם ומלכות).

ת. התפלל בשם ומלכות.

ש. מדרש נח עמ' ל'. ונח ובניו ישבו בארץ אשר דבר אליהם ה' ויעבדו את ה' כל ימיהם. מ"ש ויעבדו את ה' כל ימיהם, צ"ב מחם.

ת.

ש. מדרש נח עמ' ל'. ויתחזק נמרוד כאשר לבש את הבגדים ויתן לו האלקים כח וגבורה ויהי גבור ציד בארץ הוא היה גבור ציד בשדה ויהי צודה את החיות כו'. הנני מעתיק פה שאלות ששאלנו את מרן שליט"א בפסחים נ"ד ב' (הודפס בתשובות הגר"ח מהדורת תשע"ו עם ביאורים) בענין הנ"ל, וכדלהלן:

ש. פסחים נ"ד ב'. פרש"י וז"ל, בגדו של אדם הראשון. שהיו חקוקות בו כל מין חיה ובהמה והוא נמסר לנמרוד על כן יאמר כנמרוד גבור ציד ועשו הרגו ונמלו לפיכך היה איש ציד והן שכתוב בהן החמודות אשר אתה בבית כו' עכ"ל, הנה ממש"כ רש"י לפיכך היה איש ציד מבואר דמה שהיו חקוקות בבגד כל מין חיה ובהמה ה"ז גרם לעשו להיות איש ציד והיינו שזה גרם לו מדות רעות, ומבואר מזה דבגד שיש על גביו ציורי חיות ובהמות ה"ז גורם למדות רעות. וחשבתי שאולי מכאן מקורו של מרן שליט"א במה שאומר לאנשים להסיר בגדים שיש על גביהם צורות גוי חיות ובהמות והיינו כנ"ל שזה גורם למדות רעות לנפש האדם.²⁸

ת. שם ענין אחר שהוא מושל עליהן.²⁹

²⁸ עי' כעיי"ז בספר 'קצור שולחן ערוך' סימן ל"ג סעיף י"ד וז"ל, ואין לעשות מורא לתינוק בדבר טמא כגון לומר חתול או כלב יקחהו כו' עכ"ל יעו"ש. וכ"כ שם בס"י קס"ה סעיף ז' וז"ל לא יעשה מורא לתינוק בדבר טמא עכ"ל.

²⁹ היינו דאין להביא מכאן ראיה, כי מ"ש גבי בגדי החמודות שהיו ציורי חיות ובהמות, לא היה זה ציורים בעלמא, אלא היה בזה ענין סגולי שעיי"ז שהיו חקוקים ע"ג בגדו היה לו שליטה עליהם, עי' פרקי דר"א פכ"ד

ש. בהנ"ל.³⁰ אך צ"ב למה אדה"ר לבש בגד כזה³¹. גם דלכאור' אצלו לא מצינו שזה השפיע עליו כפי שהשפיע על עשו.

ת. שזה מראה שהוא מלך על הכל.³²

ת.³³

ש. תיבת נח עמ' ל'. ויקראו את שמו נמרוד לאמר בעת ההיא החלו בני האדם למרוד ולפשוע באלקים עוד. כוש קרא שמו נמרוד כיון שמשעה שנולד באה עמו רוח רעה בעולם והחלו בני אדם למרוד באלקים, ע"כ.

הלשון לאמר בעת ההיא החלו בני האדם למרוד ולפשוע כו' משמע שכולם החלו למרוד ולפשוע ולא נמרוד, ולכן ביאר מרן שליט"א כאן כיון שמשעה שנולד באה 'עמו' רוח רעה כו', לומר שגם הוא היה כן. והאם זו כוונת מרן שליט"א.

ת. נכון.

ובשעה שהיה לובש אותה היה כל בהמה חיה ועוף באין ונופלין לפניו יעו"ש. ועי' בפירוש 'עמר נקא' להרע"ב [הובא בספר שערי אהרן] בפי' תולדות פכ"ז פט"ו בשם המדרש, שהחיות היו עושין לו כל חפצו ועי"כ הרג עשו את נמרוד ששאל את הבגדים מנמרוד ונגע בצורת האריה ועי"כ בא האריה וטרפו לנמרוד והרגו ונשאר הבגדים אצל עשו ומשם היה אותם לרבקה ליתנם ליעקב [יעו"ש]. ומה שכתב רש"י 'לפיכך היה איש ציד' אין פירושו שהבגד השפיע עליו מדות רעות כמו שכתבנו בשאלה, אלא הכוונה שהיתה לו אפשרות לצוד מאוד בקלות והיינו עי"כ שכשנגע בציוור חיה פלונית היה שולט עליה והיתה באה לפניו וכנ"ל. (אך לפי"ז צ"ב טובא מה נתפלא יצחק אבינו באומרו ליעקב אבינו (תולדות כ"ז כ') 'מה זה מהרת למצא בני' והרי כיון שהיה נוגע בצורת החיה היתה מגיעה אליו מבלי שיצטרך לחזר אחריה לצוד אותה, ואין ליישב שיצחק לא ידע שיש לעשו בגד זה, שהרי רבקה הלבשה בגד זה את יעקב כדי שיצחק יחשוב שזה עשו ואם יצחק לא ידע שיש לעשו בגד זה למה רבקה הלבשה את יעקב בבגד הזה, וצ"ל דנהי שהיתה החיה באה אליו עי"י שנגע בציוור שבבגדו מ"מ יתכן שהנגיעה בציוור השפיע רק שהחיה תרצה לבוא אליו אבל לא שהנגיעה תשפיע שהיא תגיע 'מיד', ולכן שאל יצחק אע"ה 'מה זה מהרת למצא' ודו"ק. אמנם עדיין יש לשאול מהו שאמר יצחק מה זה מהרת 'למצא' כי בשלמא ציד צריך למצוא אבל כאן שהיה לו שליטה על החיה עי"י נגיעה בציוור שלה בבגדו אין צריך למצוא אותה אלא היא באה אליו מאליה, ואולי צ"ל דאף שיצחק ידע שיש לעשו בגד כזה מ"מ לא ידע שיש לבגד זה סגולות אלו).

³⁰ ב' שאלות אלו נשאלו במכתב אחד אחר השאלה הקודמת, ותשובת מרן שליט"א רק על שאלה קמא כאן, ולא על שאלה בתרא כאן, כי כבר ענה בתשובה קודמת שזהו ענין אחר וכתבאר כל זה בתשובה קודמת שם יעו"ש.

³¹ היינו כי בשלמא נמרוד רשע היה ומרשעותו רצה למשול על כולם, אבל אדם הראשון לשם מה הוצרך לזה [ועוד קצת יל"ע מהיכן היה לו בגד זה, ואם עשה בגד זה בעצמו למה הוצרך לכך וכנ"ל, ובפרקי דר"א פכ"ד איתא ר' אומר עשו אחיו ראה את הכתונת שעשה הקב"ה לאדם ולחיה על נמרוד וחמד אותה בלבו והרגו ולקח אותה ממנו כו' ומבואר שזה היה ה'כותונת עור' שהקב"ה עשה לאדם וחיה, אלא דנמצא שגם לחיה היה בגד כזה ולא מצינו שנשתמשו בזה גם אחרי חוה].

³² היינו שכיון שאדה"ר מלך על כולם לכן לבש בגד זה כדי להראות מלכותו. (אך צ"ב למה הוצרך 'להראות מלכותו', ולמה שאמרו בפרקי דר"א שהקב"ה הלבישו בגד זה כדלעיל הערה קודמת, ל"ק כי 'הקב"ה הלבישו' בבגד זה ולא לבשו מעצמו, אמנם אם נימא שלבשו מעצמו צ"ב כנ"ל למה הוצרך 'להראות מלכותו' עליהם, וי"ל כדי שיהיה קיום לעולם וכדתנן במס' אבות הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, וכ"ש חיות ובהמות שיכולים היו לאכול זא"ז ולא היה קיום לכל מיני החיות והבהמות, ולכן הוצרך להראות להם שהוא מולך עליהם. ועי"ל דהוא כדמצינו (כתובות ק"ג ב') ברבי הקדוש שקודם פטירתו אמר לרבן גמליאל בנו 'בני נהוג נשיאותך ברמי' יעו"ש).

³³ ע"ז מרן שליט"א לא זכינו ומרן שליט"א לא השיב, ומ"מ השארנו כפי ששאלנו פה להגדיל תורה ולהאדירה.

ש. מדרש נח עמ' ל"א. ויהי צודה את החיות ויבן מזבחות ויקרב עליהן את החיות לפני ה'. אף שהמריד את כל העולם על השי"ת ומתכוין להקניטו על פניו [כמש"כ רש"י] אעפ"כ ידע את האמת והקריב קרבנות לפני ה' וחשב שהקב"ה יעזור לו להוליד בן כמותו, ע"כ.

הנה בבלק שהקריב מ"ב קרבנות מצינו שזכה בזכות זה לרות שיצא ממנה דוד המלך ע"ה וממנו מלך המשיח שיבוא בב"א כדאיתא במסכת הוריות, ולפי מה שכתב מרן שליט"א אעפ"כ ידע את האמת כו' יש לשאול למה לא מצינו כמו כן בנמרוד.

ת. נמרוד לא ידע.³⁴

ש. תיבת נח עמ' ל"א. ברך לשם ולבניו שחורים ונאים כו' והוא מלשון שחורה אני ונאווה ואמרו במדרש שחורה אני במעשי ונאווה אני במעשי אבותי כו', ע"כ.

הנה לעיל עמ' כ"ז הובא במדרש נח, שלשה שמשו בתיבה וכולם לקו כו' חם לקה בעורו, וכתב מרן שליט"א בתיבת נח מ"מ חם לקה בעורו ונעשה עורו שחור, וכיון שכן לכאור' למה שם ובניו שחורים, וחשבנו דלכן כתב מרן שליט"א שם שכאן הכוונה שחור מלשון שחורה אני כו' ולא שהיו באמת שחורים. [ואם זה ביאור נכון אולי יש לסייע לזה ממה שגבי שם קאמר שחורים 'ונאים' ואילו גבי חם קאמר כאן שחורים 'כעורב'].

האם הוא ביאור נכון בביאור מרן שליט"א כאן.

[כי מאידך מדברי מרן שליט"א בתיבת נח כאן בד"ה ברך ליפת ובניו כו' (מובא כאן בדיבור הבא), מבואר ששם ובניו היו שחורים באמת וצ"ב].

ת. יפה.

ש. תיבת נח עמ' ל"א. ברך ליפת ובניו כלם לבנים ויפים כו'. והא דבירך ליפת ובניו לבנים ויפים ולא בירך כן לשם שהרי בני ישראל יצאו ממנו משום שהוא לא היה צריך לברכה זו כיון דשם ובניו הם עיקר קיום העולם ועוסקים בתורה וחכמת אדם תאיר פניו, ע"כ.

הנה משמע שבאמת היו שחורים אלא שמפני חכמת התורה פניהם היו נאים, ולכאור' צ"ב ממה דכתיב (לך לך י"ב י"א) הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, ופרש"י שם וז"ל, ופשוטו של מקרא הנה נא הגיע השעה שיש לדאוג על יפיך ידעתי זה ימים רבים כי יפת מראה את ועכשיו אנו באים בין אנשים שחורים ומכוערים אחיהם של כושים ולא הורגלו באשה יפה כו' עכ"ל, ומשמע שאברהם ושרה לא היו שחורים, וצ"ב כי היו משם ובניו שהיו גם שחורים כנ"ל.

ת. לא היו שחורים כמוהם.

ש. תיבת נח עמ' ל"ג. ישב נח כו' מיד הביא נח ממין בהמה טהורה שור וכבש וכו'. צ"ל: וכשב. (וכשב הוא גדול מכבש כמ"ש בבעה"ט).

ת. אז נקרא כן.

³⁴צ"ב שהרי בפי' תיבת נח מרן שליט"א כתב שנמרוד כן ידע כמ"ש 'אעפ"כ ידע' וצ"ב כוונת מרן שליט"א במש"כ כאן 'נמרוד לא ידע'. והגראי"ש קניבסקי שליט"א השיב לן בזה"ל: הכוונה שלא כיוון לטובה. ע"כ.

ש. שאלנו את מרן שליט"א: תיבת נח עמ' ל"ג. ישב נח כו' מיד הביא נח ממין בהמה טהורה שור וכבש וכו'. צ"ל: וכשב. (וכשב הוא גדול מכבש כמ"ש בבעה"ט). והשיב מרן שליט"א: אז נקרא כן. ע"כ.

ובעניי לא זכינו להבין כוונת התשובה. [ומה שכתבנו בשאלה שצריך לומר 'וכשב', הוא משום שבפנים המדרש נח כתוב 'וכשב'. וצ"ב כוונת מרן שליט"א].

ת. בימי נח.

ש. שם. ואף שידע נח שהקב"ה אמר לו להכניס לתיבה מהבהמה הטהורה שבעה שבעה כדי להקריב מהם קרבנות מ"מ לא נאמר לו שעליו להקריב וחשב אולי יקרבו מעצמן או שהמלאכים יקריבום עד שדרש והבין בלבד וידע שעליו מוטל להקריב קרבנות לה' וכדכתיב לרצונכם תזבחוהו ודרשו חז"ל לדעתכם זבחו, ע"כ.

מ"ש מרן שליט"א, עד שדרש והבין בלבד וידע ש'עליו מוטל' להקריב קרבנות לה' כו', מרן שליט"א פירש שדרש לרצונכם תזבחוהו כו', וחשבנו אולי להוסיף גם דדרש לעצמו והבין בלבד הא דאיתא בשבת ל"ג ב' שאמר רשב"י, הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל אתקין מילתא דכתיב כו', ופרש"י וז"ל, אתקין מילתא. כדרך שעשה יעקב כשניצול מיד עשו עכ"ל, והיינו דדרש לעצמו שהואיל ואיתרחיש ליה ניסא עליו מוטל להקריב קרבנות לה', כדרך שעשה יעקב אבינו וכן רבי שמעון בר יוחאי.

ת. איני יודע מחשבות.

ברוך רחמנא דסייען

ע"כ, בידידות רבה מאד, אהרן בהג"ר יעקב שליט"א גרנדש

אם ירצו ניתן לשלוח ספרי תשובות במייל בלי נדר